

Спадар сантэхнік

Рэформа жыллёва-камунальнай гаспадаркі.
старонка 4

Гуд-бай, Ленін, хай, Гітлер

Лёлік Ушкін пра нэанацизм.
старонка 6

Прывід Якуба Коласа,

Кат лета і іншыя замалёўкі Сяргея Балахонава.
старонка 15

Уладзімер Мацьвяйчук

«Няма ніводнага дня, каб прэзыдэнт не займаўся фізкультурай».
старонка 14

Кандыдаты «Пяцёркі» ў 98 акругах

Кандыдаты, падтрыманыя дэмакратычнай кааліцыяй «Пяцёрка+», ідуць у 98 акругах з 110. У 19 зь іх выступаюць незалежныя кандыдаты, што салідарызуюцца з плятформай дэмакратаў. У 30 акругах выбарцы будуць мець выбар паміж кандыдатамі-дэмакратамі, якія прадстаўляюць розныя партыі. Яшчэ ў 25 акругах кандыдаты «Пяцёркі» супернічаюць з прадстаўнікамі «Народнай грамады».

Зразумела, «пяцёрчанікаў» няма ў васьмі безальтэрнатыўных акругах краіны (у дзвяцятай, Баранавіцкай сельскай, са спазьненнем зарэгістравалі кандыдата ад ПКБ).

З 18 выбарчых акруг Менску «пяцёрчанікаў» няма толькі ў Шабаноўскай акрузе №93, дзе балуюцца дзейны дэпутат ПП Кірыла Халопік, ды ў Васьяноўскай акрузе №95.

Глеб Хмяльніцкі

Свабода не гарантуе высокага жыццёвага ўзроўню. Але безь яе ўсё іншае ня мае сэнсу. Лекцыя Клаўды Нольтэ.
Старонка 4.

Народ пра рэфэрэндум

«Мы ўсе глядзім у Напалеоны». — Адкрыты ліст настаўніка гісторыі настаўніку гісторыі. — Мясніковіч пабялеў. — Аляксандар Вайтовіч: Ёсьць пэўныя тэхналогіі.
Старонкі 2, 11, 14.

А Г І Т П Р А П

Прызнаньні беларускай Кандалізы

Перад выбарамі, як на Купальле, здараюцца чуды: у дварах загарваюцца пасля трохгадовага перапынку ліхтары, ступэндныя растуць, як бульба на навіне, а жыхарам асобных рэгіёнаў прэзыдэнт дорыць газправоды. У апошнім выпадку мы маем справу з камбінацыяй павышанай хітрасьці. Уявіце сабе, што вы плаціце 400 даляраў, і АТС праводзіць вам тэлефон. Пасля чаго да вас у кватэру прыходзіць начальнік АТС, трасе вам руку і кажа: я ж абяцаў вам, што тэлефон прыйдзе ў кожны дом. Тэлефонная сувязь дарагая, але мы будзем працягваць забясьпечваць вас ёю, нягледзячы на стогны непрыяцеляў, і ніякай дэстабілізацыі не дапусьцім. Вось так і прэзыдэнт з газправодам, пабудаваным за людзкія падаткі.

Марамы множацца. Уявіце сабе, што Джордж Буш заклікаў кіраўнікоў уладных структураў ЗША «ня проста выйграць выбары, абраўшы 100 дэпутатаў сэнату ў першым туры, а камень на камень не пакінуць ад унутранай і знешняй апазыцыі». Як вы думаеце, каго б выклікала Лора Буш, пачуў яна такія словы?

У бездакорнай сыстэме кіраванай дэмакратыі ёсьць адзін маленькі недахоп: кожныя пяць гадоў мусяць адбывацца выбары. Іначай упадзе дэмакратычная шырма. Але пакуль адбываюцца выбары, датуль ёсьць небясьпека, што аднойчы людзі прагаласуюць супраць, і зьяўляюцца нягоднікі, якія маюць нахабства кінуць выклік блёку беспартыйных і ЛДЦБ. Таму асобы, адказныя за законнасьць у краіне, пачынаюць загадваць атакаваць сыстэму незалежнага назіраньня. Правакацыя! — крычаць яны. — Калавур, таварышчы! І што ж за правакацыя выявіла беларуская Кандаліза Райс? Аказваецца, кандыдаты рыхтуюць назіральніку падлікам галасоў. Ах, нізкія! Яны не давяраюць нашай высокадухоўнай Лідзіі Ярмошынай.

«Відавочнае імкненьне забясьпечыць умовы, пры якіх апазыцыя зможа настойваць на паўторным падліку галасоў», — пачулі мы ад Генадзі Нявыгласа ў сэрду. Цікава-цікава. Ад чаго ж гэта самая сумленная ўлада на свеце баіцца перападліку галасоў? Хай бы пералічылі, калі хочучы, хай бы на сынісах пераправярылі працэнт удзелу. А то «палітолягі» — гэта так цяпер называецца на СТБ — «прагназуюць вельмі высокую яўку выбарцаў — ня менш за 90%».

Ужо і Расея падтрымала прэздыдэнта газам, і Амэрыка дадала яму 10% галасоў Актам пра дэмакратыю, а назіральніку ён усё адно баіцца, як чорт крыжа.

У 1984 годзе краіна штудыявала «Малую зямлю», стаяла ў чэргах па кілбасу, хавала Караткевіча, і хто мог падумаць, што студэнт-завочнік Горашак сельгаскалэжмі праз 20 гадоў будзе панаваць у Беларусі. Калі вам зусім скрушна, на чарговай палітінфармацыі паводле «Гістарычнага выбару Беларусі» думайце пра 2024 год.

Барыс Тумар

Вера кардынала

Старонка 8.

Дык падпісайся

«Наша Ніва» — незалежная крыніца інфармацыі і грунтоўны аналітык беларускага жыцця на 16 старонках. Атрымлівай газету сваёй душы, газету без чужога слова штогоддзень. Падпісны індекс 63125. Цана падпіскі на месяц — 2700 рублёў на поштах або 1500 рублёў на шапікі «Белсаюздруку» ў Менску.

Скрынка Пандоры

Міжнародны студэнцкі фэстываль «Тэатральны куфар-2004»

папушаў спакой грамадзянаў на вуліцах з 29 верасня да 3 кастрычніка. Пачаўся фэст з урачыстае «цэрэмоніі» (паводле праграмы, надрукаванае ў элітным БДУ). Да Ліцэю БДУ пад'ехаў «Трамвай жаданьняў». Адуль выпалілі акторы менскае ды англскае трупы («Infield Barn Theatre» на наступны дзень, каб усыцьшыць мясцовых абарыгенаў, пр-

энтэ «Пяць сноў гараднічага» паводле Гогалевага «Рэвізора»). Два падзроны дзівакі пачалі мяцеліцца балёнчыкамі. Камусьці адтапталі нагу, храбрусулі чыесьці акуллары, хтосьці споўз у гісторыцы. Гледачы ў гэты час пішком храбрусьцелі атрыманымі на дурніцу марожаным «Гоша» ды хрусцьчыкамі «Патэла». Хрусцьчыкі ё, дах ня едзе, хай сабе валхвяцы Таліі калашмаціца...

Працяг на старонцы 13.

Зява Беларускай асацыяцыі журналістаў

5 кастрычніка Міністэрства інфармацыі прыпыніла дзейнасць газеты «Недзеля», якая паспела да гэтага часу выпусціць усяго адзін нумар. Гэта ўжо 11-е выданне, выпуск якога прыпыніла міністэрства з пачатку выбарчай кампаніі. Сукупны разавы наклад гэтых газет — больш за 100 тысяч ас.

У 2004 г. міністэрства прыпыніла дзейнасць 17 недзяржаўных сродкаў масавай інфармацыі. У якасці нагодаў для гэтых жорсткіх захадаў у загадах міністра Уладзімера Русакевіча называюцца нязначныя парушэнні, факт якіх шмат у якіх выпадках нічым не пацверджаны. Але нават калі гэтыя парушэнні і мелі месца, яны маглі б быць лёгка зліквідаваныя. Аднак міністэрства цынічна папярэдвала рэакцыі пра парушэнне закону ў той жа дзень, калі выдавала загады аб прыпыненні выхаду газет.

Беларуская асацыяцыя журналістаў:

- выказвае пратэст у сувязі з прыпыненнем дзейнасці недзяржаўных друкаваных выданняў;
- рэзка адмоўна ацэньвае дзейнасць міністра інфармацыі У. Русакевіча. З моманту прызначэння яго на пасаду (жнівень 2003 г.) колькасць зарэгістраваных перыядычных друкаваных СМІ ў краіне штомесяц змяншаецца ў сярэднім на 20 выданняў;
- нагадвае службовым асобам міністэрства, што іх дзейнасць знаходзіцца ў полі пільнай грамадзкай увагі і атрымлівае належную маральную і прававую ацэнку;
- патрабуе ад кампетэнтных органаў Беларусі тэрмінова спыніць разгортванне Мінінфармацыі кампанію пераследу незалежных СМІ;
- выказвае падтрымку рэдакцыйным калектывам прыпыненых выданняў;
- заклікае чытачоў «часова забароненых» газет выказаць сваё стаўленне да таго, што адбываецца.

Выбар, якую газету чытаць, кожны павінен рабіць сам, а не міністэрскія чыноўнікі, якія прывольні сабе права вырашаць гэта за ўсіх.

На здымку справа: Уладзімер Русакевіч.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Мясніковіч пабялеў

Прызначаны на 7–8 кастрычніка ўсебеларускі зезд навукоўцаў не адбудзецца. Рашэнне пра адмену было прынятае ў Адміністрацыі прэзідэнта напярэдадні форуму — у панядзелак 4 кастрычніка.

Паводле звестак «НН», прэзідэнт Акадэміі навук Міхаіл Мясніковіч атрымаў у Адміністрацыі добрага праучэння і вярнуўся на месца працы зьбяжэлым. Паводле афіцыйнай фармулёўкі, зезд адмянілі праз адсутнасць умійнай ідэі такога форуму. Улада ня мае прапанаваць навуковай супольнасці нешта прышчэпова новае, навукоўцы ня мо-

гуць уплываць на ўладныя рашэнні адносна навукі.

Другой прычынай для каманды «адбой» у навуковых колах называюць палітычную: не ўдалося арганізаваць выступы значных у навуцы фігур, якія б выказаліся ў падтрымку рэфэрэндуму. Зезд ужо пераносіўся двойчы — увосень 2002 г. і ўвосень 2003 г. АШ

МУЗЫКА

Вылазьце з кухні і болей туды не вяртайцеся

Міхал Анемпадыстаў

Скласяся так, што найбольш прадстаўнічы фэст беларускай аўтарскай песні «Бардаўская восень» адбываецца не ў вялікіх гарадах Беларусі, а на Беластоцкім, у гасцінным утульным Бельску. Пры канцы кастрычніка там адбудзецца чарговы, 11-ы па ліку фестываль. У мінулыя пяці гады на адборачным канцэрце ў Доме літаратара былі абраныя тыя, хто будзе на тым фестывалі выступаць.

Прызнаюся, што я ня самым лепшым чынам абазнаў у творчым жыцці беларускіх бардаў, ёсць шмат людзей, якія ведаюць пра гэта болей за мяне, але позірк «крыву збоку» часам таксама бывае карысны. Дык вось, мне збоку цікава, што адбываецца з пераможцамі Бельскіх фестываляў, куды яны знікаюць і чаму іх потым болей не чуваць. Таксама цікава, адкуль бяруцца тыя новыя, якія штогод падаюць заяўкі на ўдзел, а пасля фестывалю таксама некуды знікаюць. І мне здаецца, што сыходзяць яны туды ж, адкуль прыходзяць, а менавіта на маламэтражнаю кухню альбо ў цесны інтэрнатаўскі пакой, дзе сьпяваюць свае песні сябрам. І гэта, з аднаго боку, добра, гэтак і мае быць, але па вялікім рахунку, паводле свайго азначэння, бардаўская песня — рэч публічная і, незважаючы на сваю камэрнасьць, мае патрэбу ў шыроўшай аўдыторыі. Я не кажу цяпер пра палітычную ці сацыяльную актуальнасць тэкстаў. Бардаўская песня ня музіць быць актуальнай. Але яна музіць быць мастацтвам. Мастацтвам тэксту, музыкі, умением сьпяваць, гаварыць і быць самім сабой.

Працяг на старонцы 9.

ЦІЛЯВІЗАР

У фільмах Азаронка даказваецца, што ненармальна, калі жонка патрабуе знайсці зніклага мужа... Выраб бруднай бялізны яшчэ нікому не прыносіў палітычных дывідэндаў.

Эдвард Зайкоўскі

IN MEMORIAM

Памяці вучонага

3 Расей прыйшла сумная вестка — у ноч на 5 кастрычніка памёр, не дажыўшы паўтара месяца да 80-гадовага юбілею, званы археалаг, акадэмік Расейскай акадэміі навук Валянцін Васілевіч Сядоў. Усе, хто цікавіцца старажытнай гісторыяй нашага народу, ведаюць В.Сядова як аўтара тэорыі пра вызначальную ролю балцкага субстрату ў этнагенезе беларусаў. Згодна з гэтай тэорыяй, усё тыя асабліваасці антрапалягічнага тыпу, этнічнай культуры і мовы беларусаў, якія адрозніваюць іх ад іншых славянскіх народаў, склаліся ў выніку асыміляцыі балцкіх плямёнаў, якія пражывалі на тэрыторыі нашай краіны да з'яўлення тут славян. Менавіта за гэтую тэорыю калісьці сумна вядомы Лаўрэн Абцадэдарскі ў сваіх лекцыях у БДУ згадваў В.Сядова разам з «буржуазна-нацыяналістычнымі» фальсыфікатарамі гісторыі Беларусі.

Тагачасных праціўнікаў Сядова шакавалі як яго спасылкі на публікацыі Янкі Станкевіча ды іншых забароненых у БССР навукоўцаў, так і тое, што маскоўскі даследчык разглядаў этнагенез беларускай народнасці фактычна ў этнічных межах паводле Яўхіма Карскага. Рушылася афіцыйная канцэпцыя, згодна зь якой асноўныя асабліваасці беларусаў склаліся не ў плямёныя яшчэ пэрыяд, а значна пазней, калі нашы продкі былі «адарваныя ад усходніх братоў і знаходзіліся пад прыгнётам польска-літоўскіх фэадалаў». Зь ягонай сьмерцю археалагічная навука сапраўды страціла вельмі шмат.

Адбіткі пальцаў

Польскія беларусы расчараваныя вынікамі разгляду ў другім чытанні праекту закону аб нацыянальных і этнічных меншасцях ды рэгіянальных мовах. Упершыню праект быў прадстаўлены Сойму яшчэ ў лютым 2002-га. Пасля разгляду ў першым чытанні Сойм яго не прыняў. Другое чытанне сёлета таксама не было плённым: 23 верасня Сойм зноў паслаў праект на дапрацоўку ў камісіі.

Праект закону вызначае 9 нацыянальных і 4 этнічных меншасці Польшчы ды мае на мэце абараніць іх ад дыскрымінацыі ці прымоўсвай асыміляцыі. Яго падтрымліваюць Саюз дэмакратычнай левіцы ды іншыя левыя. Супраць выступаюць польскія правыя.

Паводле праекту, у пэўных гмінах (сельсаветах) мовы мяншыннаў могуць атрымаць статус «дапаможных», г.зн. будзе дазволена выкарыстанне мовы меншасці ва ўстановах, а таксама выкары-

станьне назваў вуліц ці мясцінаў на мове меншасці. Пярэчыні датычаць перадусім парадку вызначэння такіх гмінаў: паводле цяперашняга праекту, мова меншасці будзе «дапаможнай» на тэрыторыі гмінаў, дзе падчас перапісу насельніцтва больш за 8% заявілі аб сваёй прыналежнасці да пэўнай меншасці. Польскія правыя хочучь падняць гэтую лічбу аж да 50%, што робіць шанцы беларускай мовы мінімальнымі.

З рэзкай крытыкай рашэння Сойму выступіла беластоцкая «Ніва». Прыкрае рашэнне супадае з перадачай у пракуратуру справы аб быццам бы няёмкім выкарыстанні грошай Праграмавай радай тыднёвіка. На мінулым тыдні паліцыя ўзяла адбіткі пальцаў ад усіх сяброў управы «Ніва». «Ніўцы» звязваюць гэта з спробамі польскіх спецслужбаў дыскрыдытаваць беларускі рух.

Алесь Пяткевіч

Узнагарода прафэсару-пурысту

Мовазнаўца Павал Сьцяцко ўзнагароджаны мэдальм Скарыны.

Узнагарода была неспадзяванкай: яго, загадчыка катэдры беларускай мовы і артыстычнага мовазнаўства Гарадзенскага ўнівэрсытэту і аднаго з найбольш прынцыповых пурыстаў у беларусістыцы, вылучалі больш для раўнавагі Марыі Кагношкі, загадчыцы расейскай катэдры таго самага ўнівэрсытэту. Узнагародзілі абаіх.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

«Для мяне, — кажа сп.Павал, — гэта ня самая важная ўзнагарода. Вось каб мне далі званне Заслужанага дзеяча навукі!.. Я ж маю больш за 500 публікацый і 32 кнігі. 11 сакавіка 2005 г. Гарадзенскі ўнівэрсытэт мае ладзіць Рэспубліканскую навуковую канферэнцыю «Надзённыя пытанні беларускага тэарэтычнага мовазнаўства», прымеркаваную да 75-годдзя П.Сьцяцка.

«НН» далучаецца да віншаванняў. АВ

Кампанія «Самсунг» і «Панасонік» супернічаюць у беларускамоўнай рэкламе. «Самсунг» пачаў сезон з новым слоганам.

КАМ'ЯЧКА ПЕРШАЙ ПАВОЛІЕ ФОТ. АНДРЭЯ ДІКІНЬКІНА

За справядлівыя выбары

125 кандыдатаў ідуць на выбары ад грамадзкай ініцыятывы «Пяцёрка+». Кожны кандыдат ад «Пяцёркі+» мае закрыць сваімі назіральнікамі свой выбарчы ўчастак.

«Аднак наша назіраньне — слабае судзішэньне», — прызнае намеснік старшыні Аб'яднанай грамадзянскай партыі Сяргей Альфер. Праблема ляжыць глыбей — у працэдуры падліку галасоў, да якое назіральнікі ня маюць доступу. Больш за тое, цяжка да канца праекантраляваць датарміновае галасаваньне, у якім, як «прагназуюць» улады, возьмуць удзел да 30% выбаршчыкаў. Эфектыўнае процістаянне фальсыфікацыям немагчымае, пакуль «народ ня будзе гатовы ў поў-

най меры абараняць законнымі мэтамі перамогу», — сьцьвярджае С.Альфер. На ягоную думку, істотны ўплыў на дзейныя ўлады падчас выбараў можа зрабіць усведамленьне, што сьпіс невыязнага чынавенства будзе пашырацца за кошт найбольш актыўных фальсыфікатараў выбараў. «Забарона на выезд у краіны Эўрасаюзу і ЗША чатырох вышэйшых чыноўнікаў Беларусі — гэта пачатак сьпісу. Відавочна, сьпіс будзе пашырацца тымі прадстаўнікамі дзейнай улады, выбарчых камісій, якія праявляюць найбольшую актыўнасьць у справе фальсыфікацыяў», — мяркуе С.Альфер. Поруч з партыйнымі назіральнікамі за выбарамі зьбіраюцца сачыць 3500 незалежных назіральнікаў з ініцыятывы «Партнэрства». «18 кастрычніка мы здолеем абвясціць уласныя вынікі

галасаваньня на рэфэрэндуме, — кажа каардынатар «Партнэрства» Мікалай Астрэйка. — Для нас прыярытэт — рэфэрэндум, а ня выбары. Мы мае на назіральнікаў у 25% участковых камісій, таму нашы зьвесткі мусяць быць цалкам рэпрэзэнтатывнымі». Толькі васьмь закавыка: незалежны назіральнікі баяцца, што іхныя зьвесткі не намнога будуць адрозьнівацца ад афіцыйных. «Як афіцыйныя камісіі, так і незалежны назіральнікі карыстаюцца адным і тым жа матэрыялам — пратаколамі ўчастковых камісій. Калі пратаколы галасаваньня будуць фальшавацца ўчастковымі камісіямі, мы ня будзем мець сапраўдных зьвестак», — кажа М.Астрэйка.

Глеб Хмяльніцкі

БАЖ — кандыдат на прэмію Эўрапарлямэнту

Беларуская асацыяцыя журналістаў засталася адным з трох кандыдатаў на Сахараўскую прэмію Эўрапарлямэнту БАЖ разам з выкрадзенай у 2002 г. каломбійскай дэпутаткай Інгрыд Бэтанкур і парай расейскіх праваабаронцаў. Прэмія імя Андрэя Сахарова «За свабоду думкі», якая складае 50 тысяч эўра, будзе ўручана на сьнежаньскай сэсіі Эўрапарлямэнту.

Дазвол на мітынг атрымаў Скрабец

Менгарвыканкам пасля прама-руджання даў дазвол дэпутату групы «Рэспубліка» Сяргею Скрабецу на правядзеньне мітынгу-канцэрту 10 кастрычніка. Акцыя адбудзецца а 15 гадзіне ў парку Дружбы народаў ля плошчы Бангалор. Чакаецца ўдзел дэмакратычных кандыдатаў.

Фралоў не дамовіўся з Машэравай

5 кастрычніка Наталья Машэрава папрасіла Цэнтравыбаркам даць прававую ацэнку агітацыйнай улётцы генэрала Фралова, у якой прыведзены гэкт заявы ў падтрымку свайго абраньня, якую яна не падпісвала. В.Фралоў тлумачыць інцыдэнт тэхнічнай памылкай.

КХП патрабуе адклікаць назіральнікаў

На Соіме, які адбыўся 3 кастрычніка, Кансэрватыўна-хрысьціянская партыя БНФ заклікала АБСЭ адклікаць сваіх назіральнікаў за выбарчай кампаніяй. КХП-БНФ прапануе замест назіраньня папярэдзіць пра непрызнаньне вынікаў гэтых выбараў.

Украіну чакаюць у НАТО

На сустрэчы з студэнтамі ў Варшаве намеснік міністра абароны ЗША Пол Вулфвіц заявіў, што «наша мэта стварэньня адзінай Эўропы ня будзе дасягнута, пакуль Украіна ня ўвайдзе ў НАТО». «Таму мы павінны скацінтраваць нашы намаганьні на Украіне», — дадаў ён.

Дакумэнт пра забойства Папялушкі

Праз 20 гадоў сталі вядомыя новыя факты пра забойства княззя Папялушкі — адно з самых вядомых зьлячынстваў спецслужбы камуністычнае Польшчы. Дакумэнт, атрыманы ад прыватнае асобы, апублікаваў гісторык Андэі Пашкоўскі. Гэта запіс з сустрэчы ў Варшаве з удзелам ген.Ярузэўскага, 1984 г. З дакумэнту вынікае, што загал на забойства княззя даў сакратар ЦК ПАРП Міраслаў Мілеўскі. Органы юстыцыі пачалі сьледзтва. Сам Мілеўскі ўсё адмаўляе.

Нобэлеўская прэмія за нюх

Нобэлеўская прэмія па фізіялёгіі і мэдыцыне прысуджана амэрыканскім навукоўцам Рычарду Аксэлю і Ліндзе Бак за дасьледаваньне нюху чалавека. Да адкрыцьцяў Аксэля і Бак прырода распознаваньня пахаў была загадкай.

Новы альбом Тома Уэйтса

назваецца «Real Gone». Адзін з найлепшых рок-музыкаў сучаснасьці ня здарзіў той стылістыцы, у якой працуе ўжо 30 гадоў. Сам ён назваў новы альбом «фанкі-кубізмам».

AP; БелаПАН, gazeta.pl, радыё «Свабода»

БАЖ — кандыдат на прэмію Эўрапарлямэнту
Беларуская асацыяцыя журналістаў засталася адным з трох кандыдатаў на Сахараўскую прэмію

На пытаньні «НН» адказвае акадэмік **Аляксандар Вайтовіч**, каардынатар ініцыятывы «За справядлівыя выбары».

Аляксандар Вайтовіч: Ёсьць пэўныя тэхналогіі

«НН»: У чым палягае дзейнасьць ініцыятывы «За справядлівыя выбары»?

АВ: Яна ўключае назіраньне за ўсімі этапами выбараў — фармаваньнем выбарчых камісій, зборам подпісаў, рэгістрацыяй кандыдатаў і працэсам агітацыі.

Што да работы афіцыйна зарэгістраваных назіральнікаў, то іх права агавораны ў выбарчым кодэксе. Яны могуць прысутнічаць на выбарчым участку пры галасаваньні, у тым ліку датарміновым. Ім дазволена пры падліку галасоў, але фактычна яны ня могуць назіраць за падлікам галасоў, таму што іх ставяць мэтраў за 7—10 ад стала, дзе ідзе падлік, або падлік адбываецца ў іншым пакоі, куды не пускаюць назіральнікаў.

Ува ўчастковых выбарчых камісіях менш за 1% прадстаўнікоў апазыцыі. Ужо цяпер участковым камісіям кажуць, каб яны рэгістравалі ў сьпісах менш выбаршчыкаў: маўляў, усе, хто не прыйшоў у мінулы раз на выбары, — іх няма, іх ня трэба ўносіць у сьпіс. Гэта робіцца ў сувязі з рэфэрэндумам. Ёсьць зьвесткі перапісу насельніцтва 1999 г., там усё расьпісана па ўзроставых катэгорыях і відах, колькі выбаршчыкаў. Таму тут цяжка «сэфініцца», але яны ўжо спрабуюць.

«НН»: Ці згодны Вы, што супрацьстаяць фальсыфікацыям без масавых прагэтаў немагчыма?

АВ: Ну чаму ж. Ёсьць пэўныя тэхналогіі, яны адпрацоўваюцца, але я не хацеў бы заўчасна пра гэта гаварыць.

Гутарыў Аляксей Пяткевіч

ФПБ падтрымлівае прэзыдэнта

Фэдэрацыя прафсаюзаў Беларусі хоча стварыць прафсаюзную фракцыю ў палаче прадстаўнікоў. Ня маючы права вылучаць кандыдатаў, ФПБ робіць стаўку на 45 зарэгістраваных кандыдатаў у дэпутаты, якія, наводле афіцыйнае інфармацыі, «будуць гатовыя, у выпадку іхняга абраньня ў парлямэнт, адкрыта адстойваць інтарэсы працоўных».

АНАТОЛІЯ ЛЯГВІНЕЦ

ФПБ не хавае, што дзьвюма рукамі падтрымлівае курс кіраўніцтва краіны. Таму ў 6619 участковых камісій дапусьцілі 3705 вылучэнцаў ФПБ, а з 45 падтрыманых ФПБ кандыдатаў у дэпутаты 12 дзейных дэпутатаў. Сам старшыня ФПБ Леанід Козік (на здымку) баягуецца на радзіме, у Барысаўскай сельскай акрузе.

ГХ

Лягвінец — супернік Лябедзькі

Рэфэрэндумная кампанія адначасна падзільла прыхільнікаў і праціўнікаў А.Лукашэнка. Неспадзявана прыносіць кампанія выбарчая. У 102-й Сахараўскай акрузе Менску кіраўніку АГП Анатолю Лябедзьку давядзецца змагацца за дэпутаткі мандат ня толькі з прадстаўніцай улады і сябрам ЛДПБ, але і з більым сябрам ПБНФ Алесем Лагвінцом. Аляксей — палітоляг, раней працаваў

выкладчыкам ЭГУ, быў адным з нешматлікіх беларускамоўных выкладчыкаў гэтага ўнівэрсытэту. Лагвінец пакінуў партыю перад выбарамі і цяпер баягуецца як незалежны кандыдат. Ён ня лічыць сябе раскольнікам і перакананы, што набярэ галасоў больш за Лябедзьку. Але ён згодны агітаваць сваіх выбарцаў аддаць галасы дэмакратычнаму канкурэнту, калі той выйдзе ў другі тур.

Выбары ў 102-й акрузе — адна з выпрабавальных пляцовак новага пакаленьня палітыкаў, якія вызначаюць эўрапейскія дэмакратычныя каштоўнасьці, але ня бачыць сабе месца ў цяперашняй партыйнай сыстэме і ня могуць прыняць сацыяльнае і нацыянальнае праграмы цяперашніх лібэраляў. Хто здобудзе большую прыхільнасьць у выбарцаў: вядомы партыйны кандыдат ці дэмакрат-адзіночка, — пабачым праз паўтара тыдня. На здымку — Аляксей Лагвінец з сынам Антосем

АШ

Свабода нічога не гарантуе, але безь яе ўсё іншае ня мае сэнсу

Клаўдыя Нольтэ

Дэпутатка Бундэстагу, дакладчыца ад фракцыі ХДС-ХСС у справах Беларусі, фэдэральны міністар у адстаўцы Клаўдыя Нольтэ наведала Беларусь у рамках Нямецкага тыдня. Ёйны візыт арганізавала польская прадстаўніцтва фонду Конрада Адэнаўэра, які ёсьць «партыйным» фондам ХДС-ХСС. У Міжнародным адукацыйным цэнтры яна прачытала лекцыю «Працэс трансфармацыі ў былой НДР» і дала прэсканфэрэнцыю.

На лекцыю сабраўся ня толькі палітычны «бамонд» дэмакратыяў (Вячорка, Статкевіч, Дабравольскі, Янукевіч, Раманчук, Стужынская), але і «афіцый» (докан факультэту міжнародных адносін у БДУ Аляксандар Шарана). Было багата гісторыкаў (Сагановіч, Голубеў) і журналістаў (Фялута, Карбалевіч).

Лекцыя нямецкай дэпутаткі была не звычайным сэржым навуковападобным пераламкам рэарганізаваных прадпрыемстваў, сумаў капіталакладаньня, лічбаў беспрацоў і росту валавога прадукту.

Спн.Клаўдыя распавядала пра тое, што бачыла на ўласныя вочы: яна сама жыла ў НДР аж да ўзьяднаньня з ФРН.

Натуральна, працэс улучэньня НДР у эўрапейскую прастору розьніўся ад падобных працэсаў у іншых краінах сацыялістычнага лягеру: Усходняя Нямецчына мела падтрымку ня толькі ад міжнародных структураў, але й ад заходняй часткі краіны. Але немцы з усходу, як адзначыла спн.Нольтэ, нават не ўяўлялі, наколькі іхняя прамысловасьць не дапамаганая да рынкавых умоў існаваньня.

Вялікім дасягненьнем сацыяльных зьменаў гэтых гадоў дэпутатка Бундэстагу назвала зьяўленьне і ўмацаваньне незалежных СМІ і суду: «Спадзяюся, яны ўжо ніколі ня вернуцца ў той стан, які быў пры камуністах». Дадатна адзначыла яна адсутнасьць таварнага дэфіцыту ў краінах былой НДР і дэмілітарызаваную грамадзтва: у школах НДР выкладалі прадмет, аналягічны нашай «пачатковай ваеннай падрыхтоўцы», а ўсе юнакі-студэнты ВНУ мусілі становіцца афіцэрамі

запасу. Рэформы павялічылі працягласьць жыцьця: жыхары НДР жылі на 3 гады менш, чым грамадзяне Заходняй Нямецчыны. Цяпер гэтыя межы зьяўляюцца: жанчыны жывуць у сярэднім 81 год, мужчыны — 79.

Рэфармаваньне ўсходнянямецкай сыстэмы, паводле слоў спн.Нольтэ, не было абсалютнай панацэяй. З Усходняй Нямецчыны пачала эміграваць моладзь — ёсьць мясцовасьці, населеныя адно старымі. ФРН мае больш бюракратычнай сыстэмы, паводле слоў спн.Нольтэ. Павелічэньне жыцьцёвага веку атрымала адмоўную «кампаўнацыю» ў скарачэньні нараджальнасьці: цяпер на адну жанчыну ў Нямецчыне прыпадае 1,3 дзіцяці. А з 2006 г. школы краіны зазнаюць крызыс, бо дзіцяці будзе не ставіцца.

Аднак спн.Клаўдыя лічыць, што ўсе гэтыя праблемы можна вырашыць у рамках цяперашняй дэмакратычнай сыстэмы Нямецчыны: «Свабода не гарантуе высокага жыцьцёвага ўзроўню. Але безь яе ўсё іншае ня мае сэнсу».

Натуральна, што зь беларускага боку вялікую цікавасьць выклікалі ня столькі нямецкія праблемы, колькі міжнародны розгалас нашых. Наконт перспэктывы ўваходу Беларусі ў Эўразьвяз спн.Нольтэ выказалася пазытыўна: «Беларусь, Украіна, Малдова бліжэйшыя да цэнтру Эўропы, чым Турцыя!» Яна адзначыла, што для набліжэньня да Эўразьвязу трэба, каб і зь беларускага боку былі зроблены пэўныя крокі.

Зь іншага боку, дэпутатка Бундэстагу зазначыла, што й эўрапейскі бок зважае на традыцыі, якія мае грамадзтва той ці іншай краіны. У прыватнасьці, немцы, у якіх моцна разьвітая сыстэма сацыяльнай абароны, высока цэняць нашу ўнутраную палітыку, арыентаваную на сацыяльную роўнасьць слаёў: «Мы ведаем, што ў вас моцная адукацыйная сыстэма. І з павягай ставіцца да таго, што ваш прэзыдэнт хоча даць роўныя магчымасьці для наступленьня ў ВНУ выхадцам зь вёскі й гараджанам».

Аркады Шанскі

За кватэру плацім па-эўрапейску

Беларусы выдаткоўваюць на камунальныя паслугі чвэрць сваіх даходаў. Найбольш рэзкі скачок камуналкі прыпадзе на 2007 год. Урад прадугледжвае стопрацэнтную прыватызацыю ЖКГ, домаўладаньня, домаабслугоўваньня, гатэляў і лазьняў.

Галоўнай задачай ЖКГ Беларусі зьяўляецца «забесьпячэньне фінансаваньня яе ўзнаўленьня». Таму сума ў жыроўках беларусаў працягвае ўзрастаць. Акрамя таго, дзяржава шукае шляхоў рэфармаваньня галіны, спрабуючы перадаць правы на абслугоўваньне жылога фонду прыватнікам ці таварыствам уласнікаў жыльця. На гэты год нават было запланавана актываваць 50% ЖЭСаў у Беларусі. Як бачым, вынікаў гэта не дало. Прычынаў урад бачыць дзьве: непадрыхтаванасьць беларусаў перайсьці да прыватнага кіраваньня жыльцём і страх перад рэзкім павышэньнем тарыфаў «прыватызуемымі» ЖЭСамі.

Прыватызуваны ЖЭС

На сёньня структурамі, што забясьпячаюць кіраваньне і абслугоўваньне сфэры ЖКГ на месцах, зьяўляюцца ЖЭСы і ЖРЭУ. У Канцэпцыі разьвіцьця ЖКГ адным зь першых кірункаў рэфармаваньня галіны значыцца дэманалізацыя гэтага сэктору. Фактычна — штучна стварэньне канкурэнтнага асяродзьзя.

Сярод першых мераў рэформы — падзел улады паміж ЖЭСамі і ЖРЭУ. За першымі застануцца тэхнічныя паслугі (праца сантэхнікаў, дворнікаў), а ЖРЭУ будучь вёсць ўсе фінансавыя справы. Пазьней гэтую структуру плянуецца змяніць на разлікова-касавыя цэнтры. Яшчэ адна форма ўласнасьці — таварыствы

уласнікаў жыльця (ТУЖ). Аднак пакуль прадукцыйнасьць іх працы мінімальна. Усяго іх крыху болей за 200 на краіну, дый яны ня выпрацавалі яшчэ сыстэмы функцыянаваньня.

Напрыклад, у новазбудаваным шматпавархоўку ў менскім Красным Бары жыхары ўжо з паўгоду ня могуць праісацца і наладзіць сыстэму абслугоўваньня праз адсутнасьць домакіраўніка і бухгалтэра ў ТУЖ. «Калі мы выбіраем людзей, то яны проста не вытрымліваюць сваіх абавязкаў, а часам і падманваюць. Жыхары ж зьбіраюць грошы ім на заробак, а таксама на найманьне сантэхніка ды дворніка. А грошы якраю з іх руках», — скардзіцца адна з жыхарак дому. Адноль адна з галоўных праблем ТУЖ — адсутнасьць падрыхтаваных кадраў і традыцыі для правядзеньня альтэрнатыўнага домаўладаньня.

Папулісцкі графік

Паводле Канцэпцыі разьвіцьця ЖКГ, не пазьней за 2015 г. беларусы будуць аплачваць камунальныя паслугі поўнасьцю. Цяпер гэтая лічба складае прыкладна 60%, або 25% ад сярэдняга суккупнага даходу беларускай сям'і. Налета, паводле праекту бюджэту, за паслугі ЖКГ будзем плаціць 57%, астатняе — за дзяржавой. Паводле слоў прэзыдэнта, на 2005 г. меркавалася запланавань, што 70% за паслугі ЖКГ мусіць плаціць насельніцтва, аднак у выніку ягонага ўмяшаньня лічба аказалася роўнай 57% — на тры адсоткі меней, чым сёлета. Набліжаецца рэфэрэндум, таму лічба мае і папулісцкае адчэньне. Як і 4—5 дзяляраў, на якія прэзыдэнт дазволіў падвышаць аплату ў жыльлёва-камунальнай галіне для насельніцтва. Лічачы штучнае тармажэньне разьвіцьця цэнавай палітыкі доўгі час мала-

маверным, можна чакаць рэзкага скачка аплаты пасля прэзыдэнтскіх выбараў 2006 г. Інакш ня будзе зрэалізавана Канцэпцыя разьвіцьця ЖКГ.

Хто даплачвае за нас

Згодна зь сёлетнім бюджэтам, былі створаны мясцовыя мэтавыя жыльлёва-інвэстыцыйныя фонды. Іх даходамі сёлета пакрываецца да 15% платы за камунальныя паслугі. Да 65% сродкаў, атрыманых гэтымі структурамі, ідзе на фінансаваньне абслугоўваньня і рамонту жылога фонду. У жыльлёва-інвэстыцыйныя фонды адлічваюць 1,15% ад свайго прыбытку камэрцыйнай банкі, гандлёвай і нарыхтоўчыя арганізацыі, прадпрыемствы харчаваньня і страхавыя кампаніі. Налета гэтыя арганізацыі будуць плаціць адзіны збор у памеры 2,75% ад прыбытку. Зь яго 55% пойдзе ў фонд падтрымкі сельскагаспадарчых вытворцаў, 27% — у дарожныя фонды і толькі 18% — на фармаваньне збору па фінансаваньні абслугоўваньня і рамонту жылога фонду. Аднак дзейнасьць гэтага фонду плянуецца згарнуць пасля 2006 г.

25% (20% налета) ад кошту камунальных паслуг насельніцтву ў абласьцях і 10% у Менску пакрываецца зь мясцовых бюджэтаў.

Аднак такая сытуацыя часова. Урад прадугледжвае стопрацэнтную прыватызацыю ЖКГ, домаўладаньня, домаабслугоўваньня, гатэляў і лазьняў за перыяд з 2006 да 2015 г. з адначасовым ростам долі камунальных коштаў, якія пакрываюцца насельніцтвам. Калі праграма будзе выкананая, прыз дзесяць гадоў ЖКГ цалкам пройдзе на рынкавыя рэйкі, а прыбыткі ад яе абслугоўваньня будуць трапіць у кішэню прыватнікаў.

Сяргей Трафілаў

Рэфармаваньне ЖКГ

Першы этап — 2004—2006

дзяржрэгуляваньне платы за камунальныя паслугі; стварэньне ўмоў для канкурэнцыі ў абслугоўваньні жылога фонду; абсталюваньне дамоў з больш чым дваццаціцю кватэрамі лічбынікамі вады і цяпла.

Другі этап — 2006—2010

прыватызацыя ЖКГ; 70% жылога фонду абслугоўваецца прыватнымі структурамі; забесьпячэньне інфраструктурай сельскай мясцовасьці; прыватызацыя гатэляў і лазьняў.

Трэці этап — 2010—2015

100% прыватнага домаўладаньня і домаабслугоўваньня; 100% аплаты за паслугі ЖКГ насельніцтвам; страхаваньне жылога фонду.

PHOTO BY MEDIA.NET

Гарантаваньня сацыяльных стандарты

На камунальныя паслугі сярэдняя сям'я мусіць затрачваць ня больш за 25% ад суккупнага даходу; расход вады мусіць складаць 180 літраў у суткі на чалавека, зь якіх 90 л — гарачая; 50 градусаў — тэмпература гарачай вады; 18 градусаў — нарматыў ацяпленьня жылых памяшканьняў.

Сярэдні заробак і сярэдні кошт камуналкі, \$

	Беларусь	Польшча, Беласток	Літва, Вільня
Настаўнік	130	320	380
Пэнсіянэр	70	200	180
Будаўнік-рабочы	180	430 (рабочы)	510
Кішэньны заробак (за 3-пакаёвую кватэру ўзмку)	50	140	150

Не на тых напалі

Скончыліся вучэньні «Шчыт Айчыны — 2004». Сярод задачай, якія ставіліся перад беларускім войскам сёлета, — рэпэтыцыя ўдзелу ў міратворчай апэрацыі на тэрыторыі суседняй дзяржавы, хоць Канстытуцыя забараняе пасылаць беларускія войскі за мяжу. Таксама адпрацоўвалася апэрацыя «па лякалізацыі і зьнішчэньні незаконных бандфармаваньняў», хоць такіх у Беларусі не было з партызанскіх часоў. Між тым ніхто не адпрацоўвае варыянтаў рэагаваньня на выпадак цалкам рэальнай пагрозы сувэрэнітэту і тэрытарыяльнай цэласьці краіны з боку «саюзнай дзяржавы». Ад вучэньняў было многа шуму й дыму, ды мала практычнай карысьці.

PHOTO BY MEDIA.NET

Тры кандыдаты — тры шляхі

У Полацку сустрэчы з кандыдатамі адбываюцца ў школах ва ўсіх мікраараёнах. Ходзяць на гэтыя сустрэчы людзі неахвотна, настаўнікі ж вымушаны прысутнічаць на іх па загадзе. Вэртыкаль падтрымлівае цяперашняга дэпутата Ўладзімера Ісаева. Кансэрватыўны электарат, які настальгуе па СССР, атрымаў кандыдата ад ПКБ, былога вайскоўца-палітрабніка Леаніда Карпішына. Дэмакратычна скіраваныя выбарцы, пераважна моладзь, будучы галасавалі за свайго прадстаўніка — настаўніцу беларускай мовы Алену Сом. На сустрэчах з кандыдатамі віруюць сапраўдныя жарыцы. Давераная асоба А.Сом Антось Мядзвецкі спытаў у цяперашняга дэпутата: калі парламент кантралюе выкананьне бюджэту краіны, дык ці галасавалі ён, дэпутат ад Полацку, за набывшчы прэзыдэнту новага самалёта «Боінг»? Дэпутат Ісаев зьлітава адказаў, што «Боінг» набываліся толькі для патрэб авіякампаніі «Белавія», што выклікала сьмех у залі. Супраць рэфэрэндуму агітуюць і А.Сом, і Л.Карпішын. Заўважана, што на ўсіх сустрэчах прысутнічаюць людзі, якія распаўсюджваюць плёткі пра апазыцыйнага кандыдатаў: маўляў, ведаю я яго (яе), жыўу ў адным пад'ездзе... Стары агідны мэтад.

Тамаш Гурба, Полацк

Пра што цвітуць каштаны

Прырода падкінула гамельчукам падарунак — у цэнтры гораду зноўку зацвілі каштаны. Відавочная анамалія вэгэтацыі тлумачыцца ўзьдзяньнем на дрэвы ўрбаністычнага асяродзьдзя са сваімі многімі, нярэдка заганнымі асаблівасьцямі. Даўней, калі адбывалася няўчаснае цвіццёнае садоу, летаніцы сьледдам за пасапітым людзям бачылі ў такой праяве кепскі знак.

Дайшлі рукі да ракі

Тыя, хто апошні месяц шпашыраваў ля сожаўскай пабярэжжы, проста ня мог абмінуць вокам гіганцкія ржавыя віціны-баржы. У іх паціху-патроху загрузаўся рачны пясок і сьмецьце, які падымаліся з дна ракі. Ёсьць надзея, што Сож у выніку гэтай «апэрацыі» хоць трохі пачысьце і папрыгажэе. Характэрныя зялёныя колер вады і балотны пах пасьпеў надакучыць.

Сяргей Балахонаў, Гомель

ЦЭЦ на дрвах

Першая міні-ЦЭЦ на мясцовых відах паліва будзе пабудавана ў Асіповічах у 2005 г. Магутнасьць станцыі складе парадку 15—17 МВт. Першапачаткова станцыя зьможа забясьпечваць цэпаленэргій частку гораду. Высокі кошт дастаўкі бяспаліва на такія станцыі зьяўляецца асноўнай праблемай у рэалізацыі праекту.

City.mogilev.by

Гарматы на сьметніку

Жыхар Паставаў на гарадзкім сьметніку адшукаў сапраўдную авіяцыйную гармату. Былы вайсковец небясьпечную рэч адвёз дадому і паведаміў аб ёй у праваахоўныя органы. Гэта ня першая падобная знаходка. За савецкім часам каля раёнцэнтру знаходзіўся вайсковы аэрадром і тут дзяўсякаваліся два авіяцыйныя палкі. Да сёння, дзякуючы падобным знаходкам, памяць пра вайсковыя лёгчыкаў у Паставах жыве.

Рыхтуе храм для Мэльпамэны

8 кастрычніка ў Полацку прэм'ерным спэтаклем «Плошча Перамогі» (рэжысэр-пастаноўшчык Віталь Баркоўскі, аўтар п'есы Алена Папова) урачыста адкрыецца тэатральны сэзон 2004/05. Тры гады таму ў старой крыўскай сталіцы была створаная філія віцебскага Тэ-

атру імя Якуба Коласа. Тым часам рыхтуецца стварэньне мясцовага калектыву: зь ліку палачан набрана тэатральная студыя і будучыя актёры пачынаюць завочна навуцацца ў Акадэміі мастацтваў і адначасова ў саміх «коласаўцаў». Мастацкі кіраўнік драмтэатру В.Баркоўскі сказаў, што тэатральныя калектывы ў сьвеце спаборнічаюць, як спартоўцы. Апошнім часам істотны прарыв у тэатральным мастацтве здзейснілі літоўцы і ўкраінцы, іх поспехі атрымалі міжнароднае прызнаньне. Таму палачанам трэба арыентавацца на найлепшыя сушэжныя ўзоры, а Полацк варты таго, каб мець уласны тэатар міжнароднага ўзроўню. І, вядома, тэатар мусіць быць нацыянальным, адзначыў Баркоўскі.

Рыхтуецца і палачка гарадзкая ўлада — ужо набаята адмысловае тэатральнае сьветлавое абсталяваньне, а ў наступным годзе пройдзе рэканструкцыя залі ГДК: яна на-

будзе клясычная тэатральная форма — з партэрам і бальэтажам.

«Народны прадприниматель» не зьбіраецца прыпыняцца

І кастрычніка рэдактар газэты «Народны прадприниматель» новапалачанін Валер Шаўчэнка атрымаў ліст зь Міністэрства інфармацыі. У ім знаходзіліся два дакумэнты — папярэджаньне аб парушэньні Закону аб друку і загад аб прыпыненьні выхаду газэты на тры месяцы. Гэтае папярэджаньне — першае, якое атрымаў «Народны прадприниматель» за ўсе гады свайго існаваньня (а газэта выходзіць з 2000 г.), таму незразумела, чаму адразу было вынесена пакараньне. Апошнім часам прэзья фінансавыя праблемы прэзьядык друкаваўся толькі раз на месяц, а распаўсюджваўся бясплатна па

ўсёй краіне сярод сяброў прафсаюзу прыватных прадприниматэляў. Галоўны рэдактар таксама адзначыў, што не зьбіраецца прыпыняць выданьне «Народнаго прадпринимателя», але цяпер гэта будзе болей тэнь рэгіянальнай арганізацыі прадприниматэляў Беларускага незалежнага прафсаюзу, якую ачольвае сам Валер Шаўчэнка.

ВК, Полацк

Расейскае кіно ня ў модзе

Нашумелы расейскі фільм «Начная вярта» ажыятажу ў глядачоў ня выклікаў, за чатыры дні фільм прагледзелі ўсяго 670 чалавек. Для параўнаньня: прэм'ера «Пакутаў Хрыстовых» сабрала 1500 слухачоў, хоць адзін зь іх чэмпіянатах жорстка сідны пакутаў сына Божана перад укрываньнем некаторых глядачоў прымуслі ўжываць валідол.

Міхась Кутнявецкі, Слуцк

Нацэлены на перамогу

Самым вядомым спартоўцам на Полаччыне зьяўляецца Ігар Нікіцін. Цяпер яму 54 гады, але ён па-ранейшаму штогод прывяскае свайму роднаму Полацку новай перамогай.

Са школы Ігар быў аматарам спорту: чэмпіён Полацку па плаваньні, гуляў за зборную Віцебскай вобласці ў баскетбол. Не спыніў заняткаў спортам і пасля прызьву ў войска. Але здарылася непапраўнае. На адной з трэніровак чэмпіянату Ўзброеных Сіл па баскетболе Нікіцін атрымаў траўму шыйнага пазванка. У выніку — інваліднасьць першай групы.

Нават гэткае выпрабаваньне лёсам не зламала Нікіціна. Вось ужо 30 гадоў, прыкваны да інваліднай калёскі, ён штогодзень выкочваецца са свайго пад'езду на трэніроўку, падчас якой лёгка адольвае 30—40 кілямэтраў.

Нікіцін — шматразовы чэмпіён Беларусі па гонках на інвалідных вазках, пераможца шматлікіх міжнародных спаборніцтваў. Сёлета ў верасні ён заняў чацьвёртае места на бэрлінскім марафоне. Аднак у Афін на Паралімпійскія гульні ён не патрапіў. Беларускіх гончыкаў-калясачнікаў увогле на алімпіяду не ўзялі. Нікіцін з тае прычыны моцна пакрыўдзіўся. Кажы, гэта адбылося таму, што ва ўсім сьвеце гончыкі-калясачнікі спа-

борнічаюць на адмысловых спартовых калясках, а ў Беларусі іх няма, спаборніцтва ў нас праводзіць на звычайных. Зразумела, добрых вынікаў на іх не пакажаш. Каб выйсьці на міжнародны ўзровень, Нікіцін з дапамогай спонсараў і за ўласныя грошы набыў спартовую каляску. Але цяпер ён удзельнічае ў чэмпіянатах Беларусі па-звычайным залікам. Сэнс у такіх спаборніцтвах канчаткова зьнік, а каб удзельнічаць у замежных — няма спонсара.

Нікіцін, аднак, не здаецца. Ён ставіць рэкорд за рэкордам. У 1997 г. палачанін на адных руках прапільну па Дзьвіне за 2 гадзіны 57 хвілін з Полацку ў Наваполацк — а гэта больш як восем кілямэтраў у халоднай 18-градуснай вадзе. Затым Нікіцін за гадзіну падняў 20 тонаў 150 кіляграмаў: лежачы адліскаў дзьве 5-кіляграмовыя гантэлі. Затым за пяць хвілін падняў 183 разы дзьве 10-кіляграмовыя гантэлі. На рэспубліканскім спаборніцтве за пяць хвілін ён вышчэнуў 83 разы гантэлі агульнай масай 33,5 кг. Нікіцін кажа, што як гончыку-калясачніку няма няма роўных ані ў Беларусі, ані ў Расеі, ані ў Польшчы. Ён спадзяецца, што на Паралімпійскія гульні ў Кітаі ён абавязкова трапіць.

Васіль Кривопа, Полацк

Гуд-бай, Ленін, хай, Гітлер

ГДР ад камунізму да нацызму

Лёлік Ушкін

Да сёлета 3 кастрычніка, дня аб'яднання Нямеччыны, усходнія немцы зноў падклалі кіраўнікам краіны сьвіноку — прагаласавалі за наацыстаў. Тое, што інкарпарацыя былой ГДР у склад ФРГ будзе бапчоай, разумелі ўсе. З кожных 43 беспрацоўных у Германіі 15 жыўць у т.зв. новых землях. Заробкі тут храновыя, беспрацоўе высокае. 21% «усходнікаў» жадаюць рэстаўрацыі Бэрлінскай сьцяны і ў прыпадку нянавісьці да «вэсі» галасуюць за розных экстрэмістаў.

Раней модным сродкам паказаць фігу чыноўнікам у Бэрліне было галасаваньне за анфан-тэрыбія нямецкай палітыкі — Партыю дэмакратычнага сацыялізму (ПДС), спадкаемку Сацыялістычнай адзінай партыі Германіі. Аднак у апошнія гады з ПДС адбылася цікавая мэтамарфоза. Пасьля выхату на экраны слаўтай стужкі «Гуд-бай, Ленін» у масавай сьвяздомасьці Германская Дэмакратычная Рэспубліка з краіны сумнага рэалізацыялізму ператварылася ў краіну-кітч накіштаў краіны каўбоа Мальбара. Атрыбутыка ГДР — напрыклад, блакітныя Т-шэрты з лэйбам хонжэраўскага камсамолу FDJ — пазбавілася ўсялякага правакацыйнага падтэксту.

Што да самой ПДС, то з прыходам да кіраўніцтва фракцыі Лётара Біскі партыя паружавела і за мілую душу згодна праводзіць любую лібэральную рэформу. Незадолым уніай з ФРГ усходнім немцам нічога не засталася, як шукаць новых формаў помсты. Іх і прапанавалі нэаацысты. Калі ўлетку пачаліся гучныя пратэсты супраць новага антысацыяльнага закону «Hartz-4», правадзкіцы масава выйшлі на вуліцы, зрабілі сабе нядрэнныя прамоўні і на вераснёўскіх выбарах у землях Брандэнбург і Саксонія пралезлі ў ляндагі — рэгіянальныя парламэнты.

У зямлі Брандэнбург Нямечкі народны саюз (ННС) — дзецішка доктара Герхарда Фрая — атрымаў 5,4%. У Саксоніі Нацыянал-дэмакратычная партыя (НДП) — 9%. Абедзве тусоўкі ўяўляюць сабой прыкольныя экспанаты нямецкай палітычнай кунсткамэры. Кар'ера Фрая пачалася ў 50-х у Мюнхене, калі да яго, маладога прадпрымаль-

ніка, завалілася купка старых афіцэраў Вэрмахту ды СС і прапанавала стаць мэнджэрам іх практы — газэты «Deutsche Nationalzeitung» («Нямечкай нацыянальнай газэты»). Фрай зрабіў выданьне супэр-рэнтабэльным і, натуральна, прыйшоў да высновы, што старыя казлы яго ня црняць. Павышыбаўшы з рэдакцыі вэтэранаў-кампаньёнаў, амбіцыйны Фрай вырашыў узначаліць увесь нацысцкі рух. Ужо на пачатку 70-х у яго склаўся імідж карычнэвага Савы Марозава — мільянера, што паехаў на нацызьме.

Вакол Фрая апаратыўна ўзынікла, кажучы сучасным палітжаргоном, цэлая банда грантасосаў — «Gemeinschaft zum Schutz der Frontsoldaten», «Volksbewegung für Generalamnistie», «Deutsche Schutzbund für Folk und Kultur». Большая частка гэтых практаў — нешта сярэдняе паміж няўрадавымі ініцыятывамі і культурнымі асяродкамі. Аднак добры доктар не цураўся адшпіліваць і калдырным нацы. У 1976 г. ён са сваёй кішэні прапаліў штраф «Вайскова-спартыўнай групоўкі Г офмана». У 1988 г. дапамагаў знайсці адваката для вядомага рэвізійніста Тыза Хрыстфорсана — аўтара бэстсэлеру «Падман Галакосту». Нездзе ў сярэдзіне 70-х сварка з НДП прывяла да думкі стварыць асобную партыю — Нямечкі народны саюз. Электаральны тактыка ННС проста — засць усе сьценны сваімі постэрамі. Часам гэта дае прыстойныя вынікі. У 1998 г. у Саксоніі-Ангальт за ННС аддалі галасы 13% выбаршчыкаў, у 1999 г. у Брандэнбургу партыя, набраўшы 5,3%, прайшла ў ляндаг.

Яшчэ цікавейшыя перцы згрупаваліся ў НДП. Калі ў 2000 г. дырэктар нямецкага МУС Ота Шылі (дарэчы, былы адкават левых тэарыстаў з Фракцыі Чырвонай Арміі — РАФ) ініцыяваў працэс забароны партыі, выявілася, што добрая палова кіраўнікоў НДП — завэрбананыя «Службай аховы Канстытуцыі» стукачы. Сама партыя была створана з ініцыятывы спэнсэрстваў — лепш не сачыць за кожным нэанацистам, а сабраць усіх да адзінай кучы і кантраляваць цэнтралізавана.

Зоркавы час партыі прыпаў на другую палову 60-х, калі ёй руліў харызматычны Адольф фон Тадэн. У той час хрысьціянскія дэмакраты ўвайшлі ў «вялікую кааліцыю» з эсдэкамі Бранта, і расчараванае пра-

вае крыло ХДС зьвярнула свае погляды на НДП. За пару гадоў нацыянал-дэмакраты пралезлі ў сям ляндагаў, а ў 1969 г. не дабралі 0,7%, каб увайсці ў Бундэстаг. Аднак халыва хутка скончылася. З прыходам да ўлады сацыял-лібэральнай кааліцыі ХДС заняў нішу правай апазіцыі, а НДП пачала маргіналізавацца. Дынаміка электаральнага ўраджаю, зьбіранага НДП: 1990 — 0,31%, 1998 — 0,26%, 2002 — 0,4%. Зь сярэдзіны 70-х колькасць сяброў партыі не перавышала 6000 чалавек, партыя перажыла некалькі расколаў. Сам фон Тадэн плонуў на гэтую дурную справу. Аднак у 90-я гады ў партыю ламануліся скіхеды-агіграфоны, якія забілі на кар'еру і адукацыю, і нечакана нават для сябе НДП стала адзінай правадзкікальнай партыяй, якая ведае пароль доступу да моладзевых субкультур. Прапагандысты НДП не буніяць нэафітам пра сьёнскую закуліцу або пакутніка арыйскай расы Геса, а проста раскручваюць моду на афігенныя боты «Dr. Martens» ці правы рок. Сэнсу песень за завесай рок-дэцыбэлаў падлетак не разумее, аднак прасякае, што быць нацы — ку-у-ул!

Цікавасьць да НДП узняла і калдыртная асоба Герста Малера — былога басвіка РАФ. За арганізацыю тэрактаў, кідзіпінг буржуаў, забойства палітыкаў ХДС і вайскоўцаў НАТО Хорста засадзілі за краты амаль на 10 гадоў. Разам з амністыяй яму стукнула шыза, што тэрор левакоў РАФ быў накіраваны ня супраць капіталізму, а супраць акупанцыі Германіі заходнімі саюзнікамі. Цяпер Малер — сябар НДП, і, магчыма, хутка мы ўбачым яго ў якасьці дэпутата ляндага.

Між тым і самі нэанацисты, і проста палітолягі спрабуюць зразумець, што адбылося 24 верасня ў дзёнь усходнянямецкіх землях — нацыянальная рэвалюцыя або працэс галасаваньня. Большасць лічыць, што меў месца проста пратэст супраць партыйнага істэблшмэнту з СДПГ і ХДС, якія займаюць фактычна аднолькавыя пазыцыі па сацыяльных пытаннях. Паказальнае інтэрв'ю Олафа Фахронхольда, кіраўніка аддзелу па барацьбе з правам радыкалізмам у Службе аховы Канстытуцыі, часопісу «Freitag». Чыноўнік лічыць, што няма сэнсу ініцыяваць забарону НДП або ННС, бо электарат галасаваў з сацыяльна-эканамічных прычын. Якая можа быць нацыянальная рэвалюцыя, калі ў электаральных бастыёнах ультраправых, накіштаў т.зв. Саксонскай Швайцарыі, амаль няма іншацэмаў-імігрантаў.

Гісторыя сьведчыць, што ў парламэнтах нэанацисты надоўга не працісваюцца: ім або морды біць, а ня нудныя законы пісаць. Парлямэнцкая адсыя ННС у Саксоніі-Ангальт скончылася тым, што дэпутаты-нэанацисты перасварыліся і фракцыя развалілася. Самі партыі яднаюць прыхільнікаў самых розных поглядаў. Напрыклад, друкаваны орган НДП «Deutsche Stimme» б'е ў набат: маладыя немцы п'юць зашмат піва.

Самі правадзкікалы імкнучыся давесці адваротнае. Лідэр НДП Уда Фойгт у газэце «Junge Freiheit» заявіў, што за НДП галасавалі зь іншых прычынаў, бо немцы нежадзюць вольна палітыкаў нацыянальнай дэкарнізацыі і яе праваднікамі —

«Гітлер — наша апошняя надзея». Перадвыбарчы плакат 1933 г.

Прапагандысты НДП проста раскручваюць моду на афігенныя боты «Dr. Martens» ці правы рок. Сэнсу песень за завесай рок-дэцыбэлаў падлетак не разумее, аднак прасякае, што быць нацы — ку-у-ул!

У зямлі Брандэнбург нэанацистыкі Нямечкі народны саюз атрымаў 5,4%. У Саксоніі Нацыянал-дэмакратычная партыя — 9%.

старымі партыямі, якія ганчаць пад дуду міжнароднага капіталу. Альтэрнатыва, паводле Фойгта, — моцная нацыянальная дзяржава, за якую і будзе змагацца НДП.

Якою можа быць «нацыянальная дзяржава» ва ўмовах глянбалізацыі, да канца не зразумела. І, здаецца, што гэта ідэя з таго ж шэрагу, што і Бацькаў рынкавы сацыялізм.

Куды больш цікавыя высновы нямецкіх інтэлектуалаў: галоўная пагроз для Германіі — палітычнае маніполія нэанацистаў на эксплоататыўнаму вобразу Гітлера. Паказальна, што поспеху ННС і НДП усюсна спрыяў выхад на экраны ў пачатку восені фільму «Der Untergang», які за першы ўік-энд сабраў сто тысяч глядачоў. Фільм апавядае пра апошнія часы Гітлера ў яго слаўным бункеры і, калі меркаваць паводле рэцэнзій крытыкаў, па шкале мастацкай вартасці цягне на троечку. Але народ проста табунамі валіў у кінатэатры. Бо Гітлер — цэлая індустрыя ў сучасным сьвеце. Як казаў мне адзін бэрлінскі выдавец, калі ў яго часопісу падае наклад і прыходзяць няздыжы часы, яны ціскаюць нешта пра Гітлера: Гітлер — брат Сталіна, Гітлер —

іншаплічэнін, Гітлер — вуаерыст. Усё ідзе на ўра. «Мы ўсе жывём у цені Гітлера», — змрочна канстатуе аналітык лібэральнага выданьня «Die Zeit» Енс Есэн.

Антыгітлераўская прапаганда знішчыла нацызм як масавы рух, аднак зрабіла з Гітлера сьнонім немцаў, а самога Адольфа — маскультывай асобай накіштаў Напалеона. Відавочна, што нямецкія палітыкі і саюзнікі прапусцілі час нармалізацыі, «не знялі своечасова наморднік», як пажартаваў некалі нябожчык-рэдактар «Шпігелю» Рудольф Аўгенштайн. У выніку першыя часы Гітлера ў яго слаўным бундэстаў у суседзях, дзе «фармальны антыфашызм» стаў часткай дзяржаўнай ідэалогіі?.. Я, прынамсі, ня ведаю.

Шчасьце чытаць

Барыс Пятровіч.
Шчасьце быць... — Менск:
Тэхнапрэнт, 2004. — 576 с.

У творчасці Барыса Пятровіча — гісторыя пакалення літаратараў, што сталіся сведкамі самаразбурэння імперыі падчас росквіту сваіх творчых сіл. Савецкая рэчаіснасць, выяўленая найлепшымі прадстаўнікамі гэтага пакалення, побач з абсурднасцю «Залюстроўя» можа набываць аднакі чароўнасці. Сапраўдны майстра сягае далей за проста выяўленне, пераставаючы гэтую рэчаіснасць.

Проза Барыса Пятровіча з'явілася раней за фармаванне кантэксту, у які б яна здолела ўпісацца. У час, калі большасць аўтараў у чарговы раз займаліся сьцьвярдзэннем даволі абстрактных ідэалаў «нацыянальнае ідэі», Барыс Пятровіч ствараў свае абстракцыі, намагаючыся выцягнуць белсаўліт-ру на якасна *іншы*ровень. Як усялякі першапраходнік, ён ня стаўся «клясыкам жанру». Для тых, хто шукаў выйсце праз комін ці акно, ён паказаў дзверы.

Да многіх тэстаў Барыса Пятровіча

падаецца прыдатным эпіграф з Гесэ: «Толькі для вар'ятаў». Кнігу «Шчасьце быць...» не рэкамэндуецца чытаць нагбам. Для яе чытаньня няма картасараўскай «інструкцыі», кожны мусіць выпрацаваць свой «маршрут». Невялічкія, пачуццёва ёмістыя арыгінальныя жанры «фрэскі» і «трызьненні» сюжэтна маглі б стацца аповесцямі, калі не раманами. Высокі ўзровень афарыстычнасці дасягнуты ў «мроях», што адсылаюць да знакамітых «дэнаўскіх гісторый». Гратэскавыя «сплінікі» пачатку 90-х з'яўляюцца непераўздзеным прататыпам «Сабачых гісторый». Аповесць «Пучіна» (2003) — самы буйны паводле памеру твор Барыса Пятровіча, хача і напісаны адным сказам, — уцэляе сабой узор лірычнае прозы.

Новая кніга Барыса Пятровіча — свайго роду «The best of» з напісаных аўтарам за 16 гадоў. Трымаючы ў руках гэтую таміну, пачуваеш мяляманам, што гадамі па драбніцах збіраў рарытэтыя запісы (а добрай прозы, як і добрай музыкі, у нас заўжды бракуе) — і атрымаў амаль усё на адным дыску.

Анатоль Івашчанка

Павярце клясыкам — яны маняць.
Барыс Пятровіч

АНАТОЛЬ ІВАШЧАНКА

Элемэнты нацыянальнай бяспекі

Дзяржлітаратары пра новую культурную сытуацыю.

Напярэдадні падліснага сезону кіраўніцтва холдынгу «Літаратура і мастацтва» сустрэлася з журналістамі. Дэлегацыю з холдынгу ў складзе Таісы Бондар, Міколы Мятліцкага і Раісы Баравіковай дапаўнялі дырэктар радыёстанцыі «Беларусь» паэт Навум Гальперовіч, галоўны рэдактар «Мастацкай літаратуры» празаік Віктар Праўдзін, галоўны рэдактар «Беларусьфільму» Георгі Марчук і старшыня хуткага гатавання Менскай гарадской пісьменьніцкай арганізацыі паэт Павал Вараб'ёў.

М.Мятліцкі адзначаў, што самая страшная пагроза сённяшняму сыстэму — «антычалавечнасць і амэрыканізацыя», якую нясе Галівуд. П.Вараб'ёў адзначаў тлумачэннем, што літаратура павіна стаць «культурным элементам нацыянальнай бяспекі».

В.Праўдзін засяродзіўся на выдавецкіх праектах. Да 75-годдзя Караткевіча (2005) мае выйсці жыццьянісць пьсьменьніка ў серыі «Жыццё знакамiтых людзей». Пра сувязь кінэмаграфіі з беларускай літаратурай расказаў Г.Марчук: ужо гатовы сцэнар паводле Караткевічавай «Ладзьдзі распачы», а таксама рыхтуюцца кінапастаноўкі паводле пэмы Р.Баравіковай «Барбара Радзівіл», аповесці Кастуся Тарасева «Апошняя ноч Міндоўга», рамана Леаніда Дайнекі «Меч князя Вячкі».

Т.Бондар наведміла, што яна цяпер не дае інтэрв'ю журналістам, якія не чыталі яе творы. Прагучала і праўда на некаторых неназваных пісьменьніках з «сённяшніх пакутнікаў», да якіх калісьці было «складана трапіць у кабінэт». Было таксама шмат нараканьняў на чытачоў, якія ня хочучь чытаць нашу цудоўную літаратуру, і на крытыкаў ды журналістаў, якія не прапугандуюць мастацкіх твораў.

AB

МАРЧУК АЛЕКСАНДР

Міхалок — кароль бэнзакалёнкі

«Ляпісы» зьяніліся ва Украіне ў рымэйку савецкай кінастужкі «Каралева бэнзакалёнкі». У галоўных ролях перазьнятага кінашлэгеру 60-х задзейнічаны расейскія акторы Клар Новікава, Аляксандар Семчэй, а таксама Віле Хаапсала. «Ляпісы» гралі саміх сябе. Музыкі езьдзілі на «бумэры» з нумарам «Бацька», але грошай паводле сцэнару ў іх не было, таму яны расплачваліся за бэзын выступам на бэнзакалёнцы. Група для фільму выканала дзьве песьні — «Раінька» і «Курвы танчучь баль» (паводле слоўаў Міхалка, яна выконваецца на палеска-польскім дыялекце). Рэжысэр стужкі Ігара Мінаева настолькі запаліў выступ «Ляпісаў», што той запрасіў іх запісаць саўндтрэк. Дарэчы, Міхалок нядаўна запісаў саўндтрэк да сэрыялу «Пракуратура».

SB

ДЫСКАГРАФІЯ

DTS jazz

Рэдка для Беларусі выданьне — у тым сэнсе, што музыкай айчынных джазмэнаў на іх радзіме мала хто цікавіцца, а таму запісаў гэтага жанру выдаецца мала. У нашым выпадку гаворка ідзе пра пераўданьне альбому групы салістаў Дзяржаўнага канцэртнага аркестру пад кіраўніцтвам Аляксандра Каліноўскага, які ўпершыню ўбачыў свет два гады таму на кампакт-касэце. Сёньня ж з шасці музыкантаў, што ўдзельнічалі ў запісе альбому ў Германіі і Менску, на радзіме засталіся толькі тры. «DTS-band» ужо ў іншым складзе запісаў новы альбом. Што да гэтага, то аматары джазу могуць атрымаць задавальненьне і ад вартага ўвагі выкананьня, і ад самага музычнага матэрыялу, на-

Джаз-група «DTS-band». (p) «DTS-band», 2004.

пісанана А.Каліноўскім. Гэта няпростая для ўспрымання на фоне «Фабрыкі зорак» музыка, хача, тым ня менш, цалкам адпавядае сучасным тэндэнцыям эўрапейскага аўтарскага джазу. Эх, каб не адно, другое, трэцяе... Ведалі б нашых джазмэнаў і ў Эўропе — і «DTS-band», і «Apple Tea», і «Рэнэсанс».

У найбліжэйшыя сем год разьлічваць на тое, мяркуючы з усяго, не выпадае...

Маркотны СЛУХАЧ

Парк Сымона-музыкі

Старшыня Фонду культуры Ўладзімер Гілеп выступіў з прапановай назваць менскі Цэнтральны дзіцячы парк (былы парк імя Максіма Горкага) дзіцячым паркам Сымона-музыкі. Апаведны ліст ён накіраваў старшыні Менгарвыканкаму Паўлаву. Гілеп абгрунтоўвае сваё меркаваньне тым, што на тэрыторыі парку перад вайной стаяў дом Якуба Коласа, які згарэў у вайну.

Шчупак для ТБМ

Падчас сьвяточнага канцэрту з нагоды 15-годдзя ТБМ старшыня ПБНФ Вінцук Вячорка падарыў арганізацыі шчупака — «каб не драмалі ўсялякія чыноўныя карасі, затлусьцелыя печуры і каб не пачуваліся вольна прыблудныя піраны».

Цыганскі музэй

З прапановай стварыць музэйную экспазыцыю, прысьвечаную цыганскай культуры, зьявілася Беларускае сэкцыя міжнароднага таварыства правоў чалавека (Берасье). Праф. Іван Котляр прапанаваў стварыць экспазыцыю ў Музэі архітэктуры і побыту ў Строчыцах: там ужо ёсьць аналягічныя выставы, прысьвечаныя беларускім татарам, жыдам, грэкам.

Скарына ў Каралюўцы, Колас і Купала — у Варшаве

У Каралюўцы (Калінінградзе) пры канцы кастрычніка зьявіцца помнік Францішку Скарыну. З ініцыятывай помніка выступіла Калінінградзкае зямляцтва беларусаў, якое выдаткавала на гэтыя мэты 30 тыс. даляраў. Аўтар помніка — скульптар Анатоль Арцімовіч. У Каралюўцы Скарына жыў пры двары тамтэйшага герцага Альбрэхта.

А на катэдры беларусістыкі Варшаўскага ўнівэрсытэту створаны аргкамітэт на ўстаноўку ў польскай сталіцы помніка Купалу і Коласу. У яго ўвайшлі праф.Аляксандар Баршчэўскі, перакладчык Коласавай «Новай зямлі» на польскую Чэслаў Сэнюх, дэпутат Сейму Яўген Чыквін, дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Міхал Ягела. На арганізацыйнае пасяджэньне прыбыў пасол Беларусі ў Польшчы Павал Лагушка. Старшынём аргкамітэту абралі дырэктара Музэю Міцкевіча ў Варшаве праф.Януша Адравонж-Пеніжэка.

Народзіны Канфуцыя

У Кітаі ўпершыню пасля 1949 г. (прыход камуністаў да ўлады) быў урачыста адзначаны дзень нараджэньня Канфуцыя. Заснавальніку канфуцыянства споўнілася 2555 гадоў. У цырымоніі, якая прайшла ў горадзе Куфу ва Ўсходнім Кітаі, узялі ўдзел 3000 чалавек.

Польская бібліятэка ў Парыжы

Пасля 4-гадовага рамонта ў Парыжы адчынілася Польская бібліятэка, заснаваная ў 1838 г. эмігрантамі, у тым ліку Адамам Міцкевічам і Юліошам Славацім. Пасля другой сусьветнай вайны ёй апекаваліся Ежы Гелроіц і Каятан Маравьскі, у ёй працавалі Чэслаў Мілаш і Вітальд Гамбровіч. Рамонт рабіўся на грошы, выдзеленыя фондам імя Зьмігунта Любіч-Залескага і Сэнату Польшчы.

Слухай сваё!

Нямецкія гуказапісвальныя фірмы патрабуюць, каб Бундэстаг прыняў закон пра абавязковыя квоты на творы айчынных поп-музыкаў на нямецкім радзё. Паводле іхных падлікаў, на нямецкіх радыёстанцыях на матчынай мове гучыць толькі 10% песьняў.

Памёр Рычард Авэдон

На 82-м годзе жыцьця ад кровазліччываў у мозгу ў штаце Тэхас памёр фатограф Рычард Авэдон. Фатаграфаваньне супэрмадэляў — зрабіў супэрзоркам Наомі Кэмпбэл і Сьвідзі Кроўфард. Здымаў аголеную Настасья Кінскі, апавітую вэліжым удавам. Яму валежыць партрэт Сэмюэля Бэкета і фатаздымак раньаў Эндзі Ўорхала, партрэтэы Брыджыт Бардо, Мэрылін Манро, Чарлі Чапліна. Авэдон нарадзіўся ў 1923 г. у Нью-Ёрку, у сям'і габрэйскіх эмігрантаў з Расейскай імперыі. Пасля вайны супрацоўнічаў з глянцавымі часопісамі «Harper's Bazaar», «Vogue». У 1957 г. выйшаў фільм «Сьмешны твар» з Фрэдам Астэрам і Одры Хэпбэрн, які апавядаў пра парыскага фатографа моды і грунтаваўся на жыццьянісці Авэдона.

AB; БелаПАН, Gazeta.pl

Вера кардынала

Кардынал Казімер Сьвѣнтак: «Я ахвярую гэткае высокае прызнаньне бабулям маёй краіны, якія змаглі захаваць веру ў гады перасьледу, перадаючы яе сваім унукам і праўнукам, тым самым ня даўшы замерці Касьцёлу».

Кардынал Казімер Сьвѣнтак, арцыбіскуп Менска-Магілёўскі, атрымаў з рук Папы Рымскага Яна Паўла II прэмію «Fidei testis» («Сьведка веры»), прысуджаную Інстытутам Папы Паўла VI з гораду Брэшыя (Італія). Узнагароджаньне адбылося 27 верасьня падчас сымпозыюму, прысьвечанага 25-годзьдзю інстытуту. Дзякуючы за наданьне яму ўзнагароды, Казімер Сьвѣнтак сказаў: «Я ахвярую гэткае высокае прызнаньне бабулям маёй краіны, якія змаглі захаваць веру ў гады перасьледу, перадаючы яе сваім унукам і праўнукам, тым самым ня даўшы замерці Касьцёлу».

Падчас урачыстай цырымоніі Папа адзначыў, што ўзнагарода «Fidei testis» — гэта тытул, які найбольш адпавядае хрысьціянскаму, а яшчэ больш — пастыру, які мае кардынальскую годнасьць і які даў мужнае сьведчаньне вернасьці Хрысту і Ягонам Эвангельню ў цяжкія гады перасьледу Каталіцкага касьцёлу ва Ўсходняй Эўропе. Згадаў Ян Павал II і пра крыжовы шлях, які мусіў прайсьці кардынал Сьвѣнтак у Савецкім Саюзе: «Пан Бог адарыў Вас моцнай і мужнай верай дзеля таго, каб вытрымаць у гэтым доўгім і цяжкім выпрабаванні, пасля якога Вы вярнуліся ў супольнасьць Касьцёлу як яшчэ больш годны веры сьведка Эвангельня — «Fidei testis». Сам кардынал на пытаньне, як ён здолеў выжыць у ГУЛАГу, зазначыў: «Такое ж пытаньне задаў мне афіцэр КГБ, калі я выходзіў на свабоду. Я адказаў, што жыцьцё сваё даручыў Госпаду і Ён мяне зьбярэ».

БІАГРАФІЯ

- Нар. у 1914 у Эстоніі
- 1939 — высьвячаны на сьвятара
- 1939 — арыштаваны
- 1941 — асуджаны на сьмерць, з камары сьмяротнікаў ратуе прыход немцаў
- 1944 — застаецца з парафіянамі, паўторна арыштаваны
- 1944—1954 — у савецкім канцлягэры
- Ад 1991 — арцыбіскуп Менскі і Магілёўскі

Падчас узнагароджаньня Сьвѣнтак уручыў Папу асобнік «Рымскага Імшалу для дзяцызіў на Беларусі», які стаў першым у сьвеце зацьверджаным перакладам на беларускую мову трэцяга выданьня Рымскага Імшалу (Missale Romanum), а таксама перадаў кіраўніку Касьцёлу ружанец — падарунак каталіцкай моладзі Беларусі. З удзячнасьцю прымаючы дарунак, Папа пацалаваў крыж на ружанцы.

Кардынал Сьвѣнтак сьлэта 21 кастрычніка справіць сваё 90-годзьдзе. Нарадзіўся ён у польскай шляхецкай сям'і (што моцна трымалася польскага патрыятызму) у мястэчку Котвіч у Эстоніі. У час першай сусьветнай вайны сям'я эвакуавалася ўглыб Расеі. Бацька загінуў у 1921 г. у баях за Вільню. У 1922 г. сям'я пераехала ў Баранавічы, дзе будучы сьвятар скончыў мясцовую гімназію. Пасля заканчэньня Вышэйшай духоўнай сэмінарыі імя Тамаша Аквінскага ў Пінску К.Сьвѣнтак быў высьвячаны й стаў у 1939 г. вікарыем у Пружанам.

Пасля прыходу Саветаў 26 верасьня 1939 г. быў арыштаваны за «шпіянаж» і трапіў у Берасьцейскую турму. З камэры сьмяротнікаў яго вызваліў толькі прыход немцаў у чэрвені 1941 г. — Сьвѣнтак вярнуўся да сваіх парафіянаў у Пружаны й застаўся зь імі пасля сыходу немцаў.

Праўда, камуністы ксяндзовай самаахвярнасьці не ацанілі: у сьнежні 1944 г. яго зноў арыштавалі й засудзілі на 10 гадоў лягераў. Адбываў тэрмін у Комі АССР і Сібіры: 2 гады ў Марыінску, 7 гадоў у Варкуце, рэшту — у сібірскай тундры. З таго часу кардынал мае звычай цалаваць хлеб, перад тым як есьці: у савецкіх канцлягэрах хлеб меў зусім іншую пану, чым на волі.

Нават у ГУЛАГу Сьвѣнтак заставаўся найперш сьвятаром. У сваіх успамінах «Мая доўгая зіма ў Сталінскім ГУЛАГу», друкаваных у 90-х па-ангельску ў газэце «Avvenire», ён згадаў, як адзначалі Нараджэньне Хрыстова ў лягэры. Падчас сьвяткаваньня зайшоў афіцэр з салдатамі й пацікавіўся, што тут адбываецца. Сьвятар адказаў, што яны сьвяткуюць Хрыстова нараджэньне, і запрасіў афіцэра далучыцца. Павісла пагрозліва напружаная паўза. Потым афіцэр павярнуўся і моўчкі выйшаў. Наступнае раніцы Сьвѣнтака выслалі з Варкуты далей на поўнач, у тундру.

У чэрвені 1954 г. Сьвѣнтак вярнуўся ў Беларусь, стала асёў у Пінску. Ня быў рэабілітаваны, таму піша ў анкетах, што мае судзімасць. Меў магчымасьць пераехаць у Польшчу, але застаўся ў Беларусі. У савецкі час заставаўся адным з маральных аўтарытэтаў антыкамуністычна настроенай інтэлігенцы. Згадвае Казімера Сьвѣнтака ў сваім эсе «Званы ў прадоньня азёру» Уладзімер Караткевіч: «Па-сапраўднаму здзіўлялі ягоныя веды, памяркоўнасьць і шырокі падыход да зьяў жыцьця. А асабліва здзіўляла спалучэньне сапраўднай улюбёнасьці ў старажытнасьць і дасьведчанасьці ў ёй з сучаснай любоўю да тэхнікі. Дужа харошы фатограф, матацыкліст, кінэматаграфіст-аматар (зараз здымае фільм аб прыродзе Палесься), чалавек, які здатны цэлую ноч нерухама праляжаць у лесе, толькі каб запісаць на магнітафон такаваньне глушчоў».

У 1991 г. Сьвѣнтак стаў арцыбіскупам, а ў 1994-м Ян Павал II надаў яму годнасьць кардынала — першага ў Беларусі пасля 1798 г. Аднак у штодзённым жыцьці самога Сьвѣнтака амаль нічога не зьмянілася: ягоная рэзыдэнцыя па-ранейшаму ў Пінску, ён не выказваецца на палітычныя й грамадзкія тэмы, займаючыся толькі касьцёлам. Тым ня менш, кардынал не цураецца выказваць грамадзянскую пазыцыю, як на нядаўняй канфэрэнцыі ў Брэшыі, прысьвечанай дзейнасьці Папы Паўла VI. Гаворачы пра сваю сьвятарскую дзейнасьць, Казімер Сьвѣнтак заявіў, што ў тыя гады «Захад братаўся з нашымі катамі. Не штодзённая цяжкая праца, не прыніжэньне й валт, але менавіта ўсьведамленьне гэтага факту прыносіла нам боль у сталінскіх лягэрах».

Сьвѣнтак дагэтуль ня мае беларускага грамадзянства, таму ўсе афіцыйныя дакумэнты ў перапіску зь дзяржавай падпісвае ягоны намесьнік. Аднак беларушчыню ў Касьцёле кардынал прыняў і блаславіў: беларускамоўныя ксяндзы й беларуская імша пашырыліся ў большасьці касьцёлаў краіны.

Аркадзь Шанскі

Міжнародная прэмія Паўла VI

Прэмія, згодна са статутам установы, уручаецца раз на пяць год асобе або ўстанове, якая ўнесла надзвычайны ўклад у рэлігійную культуру. Не абавязкова яе атрымальнікам мусіць быць каталік. Першым ляўрэатам у 1984 г. стаў швайцарскі тэоляг Ганс Урс фон Бальтазар за навуковую дзейнасьць. У 1989 г. за дасягненьні ў музычным мастацтве прэмію атрымаў французскі музык Аліўе Мэсян. Лютэранскі дзячак з Францыі Аскар Кульман атрымаў прэмію ў 1993 г. за экумэнічную дзейнасьць. Апошняя па часе ўзнагароджаньне адбылося ў 1997 г.: канадзец Жан Ванье, заснавальнік арганізацыі «Каўчэг» і «Вера і сьвятло», стаў ляўрэатам за дзейнасьць у абарону разумова непэнавартасных асоб.

PHOTO BY MEDIA.NET

Уладзімер Караткевіч пра Казімера Сьвѣнтака:

«Па-сапраўднаму здзіўлялі ягоныя веды, памяркоўнасьць і шырокі падыход да зьяў жыцьця. Дужа харошы фатограф, матацыкліст, кінэматаграфіст-аматар (зараз здымае фільм аб прыродзе Палесься), чалавек, які здатны цэлую ноч нерухама праляжаць у лесе, толькі каб запісаць на магнітафон такаваньне глушчоў».

Алесь Наркевіч: А я сабе сьпяваю!

Сёлета, ужо ня першы год, 4 верасня пад Воршай праходзіў фэстываль бардаўскай песні. Гэта сваеасаблівая данага павагі да ваяроў, якія загінулі тут у 1514 г., Радзіму сваю баронячы. Як звычайна, удзел бралі ўсе ахвотныя з розных куткоў Беларусі. А вось пераможцам з фэсту паехаў дадому бард Алесь Наркевіч зь Вялейкі. Імя яго яшчэ зусім невядомае ў бардаўскім асяродку, але гэта толькі пытаньне часу. Калісь і Зьміцер Бартосік быў малавядомым, пакуль не перамог на гэтым фэсьце. З нагоды перамогі Алесь даў першае ў жыцці інтэрвю.

— Алесь, раскажы пра сябе і пра фэст.
— Пра фэстываль даведаўся з «НН». Мой сябар Міхась на Аршаншчыну ўжо ня першы раз езьдзіў. І мне ўсё некаж карцела, а сёлета нарэшце ўдалося. І падумалася: чаму ня ўзяць інструмэнт? Тым больш што Зьміцер Абраццоў (бард зь Вялейкі. — Аўт.) з гітарай ехаць зьбіраўся. Паехалі мы. Усё за свой кошт. Упершыню выехаў так па-за межы нашага раёну славутага. Тусоўка на фэстывалі была нармальвая. Выглядала гэта так, нібы сабраліся знаёмыя людзі. Калі хто хацеў прасьпяваць — на здароўе, запісвайся і сьпявай. Што мы са Зьмітром урэшце і зрабілі. Аказалася, прысутным спадабалася. Пасля зноў мяне запрасілі прасьпяваць. Тады і прысудзілі мне прыз нечакана для мяне.

— Пасля перамогі табе былі зроблены нейкія прапановы — касету запісаць, узяць удзел у нейкім канцэрце?

— Падыходзілі нават аўтограф пыталіся! Падыходзілі дзвючаты зь Менску, з унівэрсытэту культуры, запісвалі мой тэлефон. Казалі, што на наступны год у Крэве ў іх будзе нешта адбывацца. Пыталіся, ці змог бы пад'ехаць. Каб раніцаю працуцца знакамітым — зразумела, такога не было. Бо ніякага супэр-шоў там не было. Сабраліся проста аднадумцы. Было цікава проста выступіць. Ня часта мы гэта робім.

— Са Зьмітром Абрацовым ты ў вёсках Вялейскага раёну ладзіш бясплатныя канцэрты. Як выскоўчы ўспрымаюць гэтыя выступы?

— Як ні дзіўна, людзі на канцэрты прыходзяць. Бывае, зьбіраецца і 100 чалавек, бывае, і 20. Мы пачыналі езьдзіць з Абрацовым уд-

АЛЕСЕЙ СЮДАК

вух. Але сёння з намі езьдзіць яшчэ і Алесь Алесік, які на гітары шпарыць — супэр.

Аднойчы мы прыехалі ў вёску Лышавічы, а там ледзь не чарга зь дзетак выстраілася па аўтографы. Успрымаюць нашы песні людзі па-рознаму. Некаторыя пасля канцэрту падыходзяць і дзякуюць. У Вялейцы мы адзін канцэрт ладзілі. Дык там увогуле сталі мужык падышоў і са сьлязьмі ў вачах сказаў: «Дзякуй, што вы ёсьце, што ня ўсё страчана». Успрымаецца ўсё добра, а сказаўшы. Таму і езьдзім, у прыныцы. Запрашаюць звычайна ў вясковыя клубы, дзе ёсьць больш-менш нейкае жыццё.

Аднаго разу летам мы прыехалі ў адну з вёсак. Можна, што ня так зрабілі, бо прайшло толькі 5—10 чалавек. Але і тое пасля канцэрту падышла да нас маладая жанчына і сказа-

АНКЕТА

Дзень нараджэньня: 23 красавіка 1969 г.
Месца нараджэньня: г. Вялейка.
Веравызнаньне: праваслаўнае.
Сямейнае становішча: халасцяк.
Адукацыя: пакуль 10 клясаў СШ.
Улюбёны аічыны пісьменьнік: Уладзімер Арлоў.
Улюбёны аічыны сьпявак: Данчык.
Улюбёны аічыны гурт: «NRM», «Крама».
Жыццёвае крэда: «Быў. Есьць. Буду» (У.Караткевіч).

ла: «Вялікі дзякуй. Я ведала, на што ішла. І атрымала тое, што хацела».

— А не здаралася такога, што падчас канцэрту ў залю прыходзіла вясковая ўлада і выступ прыходзіла спыняць?

— Не, пакуль не было. У вёсцы Гляя адбыўся крыху іншы інцыдэнт. Мы ў тэхнікуме выступалі. Народу назбіраўся сьвет. Усё нармалёва там успрымалася. У канцы ўсе разышліся, а да нас падышла жанчына, якая займаецца ідэялагічнай працай: «Спасибо, што вы прыехалі. Но конечно, если бы я знала, што вы такое петь будете, я бы не разрешила». — «А што такое? Якія пытаньні?» — «Пачалі мы зь ёй размаўляць. «Ну вот эта последняя песня, что, ваш гимн?» — «Якая песня?» — «Ну вот эта, про «бел-чырвона-белую?» — «Если бы я знала... Вообще, меня завтра с работы уволят».

Пачаў ёй тут Зьміцер Абраццоў тлумачыць, што нічога страшнага ў гэтым няма — ня яна першая якая. Мы ж ужо ў іншых месцах выступалі.

«Ото всё не то. У нас здесь учебное заведение». Ну, такая расейская цёця. Тады Абраццоў пытаецца: «А Вы самі адкуль прыехалі?» — «Я вообще-то не белоруска. У мяне даже грамадства нет. Я прыехала из Казахстана, но сама я украинка».

Пра што тут можна тады казаць? І яна займаецца ідэялагічнай працай, і такія выходзяць нашых беларускіх дзетак. Вось такое было. А так усё добра. Звычайна кажучь: дзякуй, зажджайце яшчэ. Грошай мы не бярём — катаемся бясплатна. Адно што калі ёсьць якая падтрымка ў сэнсе сальяркі ў машыну

заліць.

— Алесь, а калі ты ўпершыню ўзяў гітару ў рукі, пачаў займацца бардаўскай песняй?

— Гітару я даўно ўзяў, але і дагэтуль не навучыўся на ёй іграць так, як бы я гэтага хацеў. Гітару даў мне некаж матчын стрыечны брат. Было мне тады гадоў 10. Зь беларускімі песнямі пайшло, як з войска вярнуўся ў 1990 г. Прышоў, а ў нас жа тут «перабудова», аказваецца. Я ж ня ведаў, што тут робіцца: з 1987 да 1990 — служба. Яшчэ ў 1987 г., адыходзячы на службу, мы зь сябрамі дамовіліся пісаць лісты толькі на беларускай мове. Аднаго сябра савецкая армія закінула ў Чыту, я быў на Сахаліне, нехта ў Прыбалтыцы, Германіі. А вакол «савецызм». Зразумела, што Беларусь там і ня пахла.

Ну вось, патроху песні пачалі складвацца. 1991 год, выбары нейкія. Людзі пачалі па плошчах на мітынгі езьдзіць. Сам неаднарадова езьдзіў, але не «прывіскаляся». Пазыяк тады выступаў. Усё да толку было. Шэсьці былі цікавыя, шумныя, сур'ёзныя. Пасля гэта ўсё спала. Засталіся толькі песні, скажам так.

Сяргей Макаревіч, Вялейка

Будзе. Будзе. Верую

Будзе. Будзе. Верую.
Бел-чырвона-белыя
Над зямлёй зьняважанай
Ўздымуцца сьцягі.
І народ, зьняможаны
Заму брыдкай ношаю,
Перастане мардаваць
Лёс — цяжкі, благі.
І убачыць здолее,
Што ў ім — гісторыя.
Тое, што нашчадкам жаць,
Севлі бацькі.
Скіне пугы даўняй
Гнёту і бяспраўя,
Зразумее волю
Вольнае ракі,
Годнасьць чалавечую,
Што была зьнявечана,
Што хлеб рабскай долі
Брудны і гаркі...
І тады, я верую, —
Бел-чырвона-белыя
Над маёй Радзімаю
Ўздымуцца сьцягі!

Вылазьце з кухні і болей туды не вяртайцеся

Працяг са старонкі 2.

Гэтаму пэжыка навучыцца ў вузкім сяброўскім коле, гэтаму ня вучаць ані ў школе, ані ў ВНУ.

Выснова банальная: каб сьпяваць, трэба сьпяваць. «Бардаўская восень» у Бельску ня можа быць адзіным месцам у сьвечце, дзе адбываюцца агледзіны беларускай аўтарскай песні. Мне падаецца, што ў Бельску павінны спаборнічаць яшчэ пачаткоўцы, але ўжо прафэсіяналы, і іх магло б быць ня дзесяць, а меней.

Адбораны канцэрт у Менску, у сваю чаргу, павінен быць адначасова галоўным фэстывалем аўтарскай песні ў Беларусі.

Дзеля гэтага, на першы крок, патрэбна нянямаць даваць болей інфармацыі, што такі фэстываль ёсьць. Сёлета, на жаль, я не сустраў ніводнае абвешчкі пра тое, што такі канцэрт адбудзецца. Думаю, што мала хто іншы пра яго чуў. Тады каму сьпявалі свае песні барды? Сябрам, што

прышлі падтрымаць, і сябрам журы? А там, дарэчы, было што паслухаць.

Беларусі сёння па-ранейшаму патрэбная сьпяваная паэзія, ці, як трапіна выказаўся музычны крытык Ляшчынскі, «песні Тэжсту». Безьліч тэмаў, формаў, стыляў напросту адсутнічаюць у нашым музычным даробку, і Вольскі за ўсіх не напіша. Рок-канцэрты, з прычыны сваёй дарагавізы, мала дзе ў Беларусі могуць адбыцца, а зь іншага боку, барды старэйшай генэрацыі аб'ездзілі са сваімі акустычнымі гітарамі ці ня ўсю краіну. У нас няма кабарэтаў, утульных артыстычных кавярняў, але паўсюдна ёсьць нармальныя людзі, якім такая музыка патрэбна. Ва ўсіх гэтых людзей ёсьць магнітафоны, каб слухаць касэты зь «песнямі Тэжсту», і знойдзецца крыху грошай на недарогі білет. Але пры адной умове: гэта павінна быць цікава і прафэсійна. А каб гэтак было, трэба вылазіць з кухні і болей ніколі туды не вяртацца.

Адзін з прызоў «Бардаўскай восені» — гэта час на запіс альбому пераможцы ў студыі Польскага радыё. Пераможцу напросту часам бракуе матэрыялу на такі альбом, часам — грошай, каб даехаць да Беластоку і жыць там падчас эсыі, часам — часу ці ахвоты. Часам запісаны ўжо матэрыял аказваецца занадта слабым з пункту гледжання прафэсійнага. Але пра гэта таксама трэба гаварыць, гэта таксама тэма для публічнага абмеркаваньня. Тым болей вартыя рэанізіяў удаляць запісы пачаткоўцаў. І натуральна, што яны мусілі б быць выдзяленыя, таксама і ў Беларусі. За 11 гадоў існаваньня фэстывалу мы маем дзесяць пераможцаў і два дзясяткі тых, хто займаў другое ці трэцяе месца. Вельмі хацелася б іх паслухаць, хаця б на зборным альбоме. Тым болей што для гэтага ёсьць добрая нагода: сёлетні, 11-ы па ліку фэстываль, будзе дзясятым конкурсным. Дзесяць гадоў добрых песняў — гэта нямала.

ГЛЕБ ПАДАВЕНКА

Яўген Валашын прэтэндэнт на перамогу ў «Бардаўскай восені».

Траянскі конь

6 кастрычніка Эўракамісія мусліла вызначыцца, ці будзе вынесена на разгляд саміту ЭЗ пытаньне аб пачатку перамоваў з Анкарай аб уступленьні Турцыі ў ЭЗ. 17 снежня на саміце ў Брусэлі Эўразьвяз мае прыняць канчатковае рашэньне, ці будзе Турччына запрашана ў яго склад. Пакуль шанцы пяцьдзясят на пяцьдзясят. Супраць выступае Аўстрыя, між тым рашэньне павінна прымацца кансэнсусам. Некаторыя прыхільнікі эўраінтэграцыі асцерагаюцца, што ўступленьне Турччыны ў Эўразьвяз азначала б разбурэньне Эўразьвязу як палітычнага адзінства. Аднак, магчыма, гэткае разбурэньне пайшло б на карысьць самой Эўропе.

Падмуркам эўраінтэграцыі было імкненьне давольнага гандлю, дэмакратызцы і пазьбяганьня новых войнаў. Ва ўсіх трох аспектах дасягненьні застаюцца спрэчнымі.

Вынік, якім найбольш ганарыцца эўрапейцы, — немагчымасьць вясных канфліктаў. Сапраўды, Францыя і Нямеччына перажываюць прывяд паразумьня і гармоніі. Але ж калі разглядаць праблему бясьпечкі шыроў, то галоўным гарантам міру ў Эўропе было трансатлянтычнае партнэрства з ЗША, бо менавіта перамога Амэрыкі ў халоднай вайне прывяла да падзення Бэрлінскага муру. Улічваючы супольны інтарэсы Эўропы і Амэрыкі ў барацьбе супраць тэрарызму, трансатлянтычнае партнэрства застаецца жывьцёва важным для эўрапейскае бясьпечкі. Аднак менавіта яно ставіцца эўраінтэгратамі пад сумнеў, бо ў іхнім разуменьні мэта эўраінтэграцыі — стварэньне эўрапейскае звышдзяржавы дзеля абмежаваньня амэрыканскае гегемоніі. Ужо цяпер слыся супярэчнасьці паміж ЭЗ і Амэрыкай уключна Ірак, Палестыну, балістычную ракетную абарону, кантроль за ўзбраеньнямі, Міжнародны крымінальны суд, генэтычна мадыфікаваныя прадукты харчаваньня, Кіеўкі пратакол, сельскагаспадарчыя субсідыі, Іран, Кубу і г.д. У пляны эўрастратэгіі уваходзіць таксама стварэньне войска Эўразьвязу, непадпарадкаванага камандаваньню НАТО, а яшчэ — адмена эмбарга на гандаль зброяй з Кітаем. Як у свой час заўважыла Маргарэт Тэтчэр, стварэньне эўрапейскае звышдзяржавы непэзьбежна прывядзе да супрацьстаяньня з Амэрыкай. У гэтым сьвятле далейшая эўраінтэграцыя пагражае стацца фактарам нестабільнасьці ў Эўропе.

Другі падмурак ЭЗ — супольны рынак — прывёў да зьру. Затое зьявіліся іншыя перашкоды на шляху вольнага руху працоўнае сілы, тавараў і паслуг. Стоды ў першую чаргу адносіцца Агульнае сельскагаспадарчая палітыка (CAP) — антырынкавая сыстэма субсідываньня эўрапейскіх фармераў, якая штогод каштуе падаткаплатнікам дзясяткі мільярдаў зьру і прыводзіць да падарожаньня прадуктаў на 40%. Яшчэ адзін вынік эўраінтэграцыі — неўтаймоўная вытворчасць інструкцый і падзаконных актаў, колькасць якіх даходзіць да 2500 у год. Заканадаўчая дзейнасьць Эўразьвязу выкарыстоўваецца сьрод іншага дзеля абмежаваньня конкурэнцыі. Так, выкананьне Польскай эквалітэчнае нормаў Эўразьвязу, якое абдысца ёй прыблізна ў 40 мільярдаў зьру, прывядзе да падарожаньня польскіх тавараў і пойдзе на карысьць заходнеэўрапейскім вытворцам. Такім чынам, менавіта далейшая эўраінтэграцыя прыводзіць да абмежаваньня вольнага гандлю і мае вынікам эканамічную стагнацыю. Ня дзіва, што сама багатая краіна Эўропы — Нарвэгія і Швайцарыя — у Эўразьвяз не ўваходзіць.

Нарэшце, дэмакратызцыя так і ня сталася прыняццям эўрапалітыкі. Траіна заўважае, што сам Эўразьвяз не прайшоў бы гэту тэсту на дэмакратычнасьць дзеля ўступленьня ў свой склад. Прычынай таму — непразрыстыя і непадкантрольныя структуры Брусэлі і Страсбургу. Напрыклад, урад Эўразьвязу — Эўракамісія — мае заканадаўчы, выканаўчы і судовыя функцыі, гэтым самым парашуючы прынцып падзелу ўлад, а Эўрапарламент паводле сваё паўнамоцтваў нагадвае хутчэй дыскусійны клуб. Непадкантрольнасьць брусэльскае структуры выбарнікам прыводзіць да высокага ўзроўню карупцыі. Паводле звестак аўдытарскае фірмы «Ernst&Young», каля 5% бюджэту Эўразьвязу, або 6 мільярдаў зьру ў год, зьнікаюць бяз знаку.

Аналіз функцыянаваньня Эўразьвязу дэманструе, што глыбейшая эўраінтэграцыя супярэчыць інтарэсам эўрапейцаў. Тым ня менш, эўрапейцы ўпарта працягваюць высілка, накіраваныя на стварэньне эўрапейскае звышдзяржавы, прыносячы ў ахвяру эўраінтэграцыі бясьпечку, дабрабыт і дэмакратыю. Таму менавіта Турччына, не раўноўчыя траянскі конь, можа паставіць крыж на плянах стварэньня эўрапейскае звышдзяржавы. Пры гэтым шанцы на запрашэньне Турччыны ў Эўразьвяз залежаць ад энэргічнае падтрымкі самага вялікага прыхільніка яе сяброўства ў Зьвязе — Амэрыкі. У мільёны Злучаных Штатаў неаднаразова ратавалі Эўропу ад самое сьце. Добрая традыцыя, якую варта працягваць. На карысьць саміх эўрапейцаў.

Сяргею Вінаградзкі, siarzhuk.vinahradau@tut.by

Не трымай рук пад коўдрай

Сяргей Будкін

У дзяцінстве я з маці вельмі любіў хадзіць у кіно. Старажылы сталічнага мікрараёну Паўднёвы Запад памятаюць камэрцыйную відэазалю «Галактыка», што паўстала на самым пачатку 90-х і праіснавала некалькі год. Такія відэазалюны тады адчыняліся ва ўсіх куточках Менску. Відэамагнітафон тады яшчэ быў рэдкай зьявай, таму межэнае кіно выклікала вялікую цікавасьць. Каб трапіць на баявік з Чакам Норысам, трэ было набыць квіток за некалькі гадзін да пачатку сэансу, каб не стаяць у вялікай чарзе. І вось мы ў залі!

Аднак асалоду ад прагляду я атрымоўваў не заўсёды, з адной прастай прычыны: у галоўнага героя баявіка, як правіла, была пекная зьмея, за якой ён скакаў з даху на дах, хаваўся ад страліны і... вядома ж, мілаваўся ў ложку. Гэтых момантаў, што прывяла, я ня бачыў, бо маці прыкрывала сваёй далоньню мне вочы. Памятаю, трапілі мы на савецкі кінагіт «Інтэрдзюўчынка», дык мне прыйшлося прасьдзец з закрытымі вачыма да добраю палову стужкі.

Нашы бацькі не былі падрыхтаваныя да такіх вынікаў перабудовы, таму першае, што ім прыйшло да галавы зрабіць, каб абараніць сваё дзіця ад агоненасьці і разьбэчанасьці на экране, гэта проста закрыць яму вочы. Тэма сэксу халодна ігнаравалася ў нашай сям'і (і ў мільёнах іншых савецкіх сям'яў таўсама), таму ў «дваровых» размовах нам зь сябрамі прыйшлося самім шукаць адказы на шматлікія пытаньні. Памятаю, калі нам было па 13—14 год, вырашылі з адным з сяброў падзяліцца самымі патаемнымі секрэтамі. «Я цялаваў зь дзюўчынай», — выціснуў я зь сябе (выдаючы жаданае за сапраўднае). «А я мастурбую», — сказаў сябрук з такой інтанацыяй, нібыта ён сьмяротна хворы. Усьведомленьне таго, што ананізм — не хвароба і валасы паміж пальцамі ад такога зьявіцца не растуць, прыйшло некая само сабой крыху пазьней...

Тып паводзінаў, што абралі нашы бацькі ў дачыньні да паловага выхаваньня, сьсколягі называюць «рэпрэсіўны», калі ўсё зводзіцца да заўваг «як табе ня сорамна» і «так нельга». Савецкія мэдычныя

энцыклапэдзіі раілі: «Каб алвучыць дзіця ад шкоднай звычкі ананіраваць, трэба намагацца, каб яго не трымала рук у кішэнях ці пад коўдрай». Такага кіталту дачынікам нашы бацькі давалі веры... У выніку — дзіця самастойна дасьледуе забароненую пудыяну ды пашырае свае гарызонты пазнаньня. Куды яго зойдзе ў гэтых пошуках — справа іншая.

Абраць правільны шлях выхаваньня няпроста. Маладзейшыя бацькі майго сябрука дзейнічалі не рэпрэсіўна, яны проста пазьбягалі пра гэта размаўляць, каб не прыягваць увагі. Маўляў, пасталее — зразумее. Усё адно — пазнавалі пытаньне бы з ім разам, з дапамогай нямецкіх зэртычных стужак. Ягоны бацька ўпершыню завячыў размову наконт гэтага, калі хлопцу было ўжо 20 год.

Акрамя рэпрэсіўнай і пазьбягальнай тактыкі, сэксалагічная літаратура вылучае яшчэ два тыпы паводзінаў у дачыньні да паловага выхаваньня — назойлівы і экспрэсіўны. Першы характарызуецца лібэральнасьцю, аднак канцэнтраваньне на гэтай тэматыцы можа выклікаць у дзіцяці адмоўнае стаўленьне (як, напрыклад, сумесны прагляд эратычнай стужкі). Пры другім тыпе паводзінаў увага на сэксе не завастраецца, але надзённы пытаньні заўсёды абмяркоўваюцца ў коле сям'і. Усё залежыць ад бацькоў: як яны здольны падаць інфармацыю, такое да яе і будзе стаўленьне.

Цяпер дзеці растуць у іншых умовах. Камэрцыйныя відэазалю, дзе паказвалі «Мора каханьня» і «Дзікую архідаю», ужо даўно пазачыніліся, затое расьць колыскаў кампутарных клоўбав, дзе дзеці могаць бавіць час ня толькі за гульнямі, але і за праглядам інтэрнэт-сайтаў, зьмесьціва якіх можа выклікаць шок і ў дарослага чалавека. Ці кантраляваць сьбінныя дзеянні і закрываць ім вочы, ці, можа, заплочыць вочы самім і ня думаць пра гэта? Чытаць на ноч разам сэксалагічную літаратуру ды ўсталяваць дазволенья межы для такіх паводзінаў, унушыць, што нічога загнаннага ў сэксуальнай актыўнасьці няма? Мне падабаецца апошні варыянт.

Можа, тады маё будучае дзіця не палезе на выцварэньскія інтэрнэт-сайты.

sb1@tut.by

ХРОНІКА СУПРАЦІВУ

21 верасьня гарадзёнае тэлебачаньне паказала выступ кандыдата ад ПНФ **Мікалая Ворана**. Адміністрацыя Маскоўскага раёну Менску 27 верасьня адмовіла пратэстанцкім суполкам «**Царква Ісуса Хрыста**», «**Царква «Новае жыцьцё»**», «**Новы Заветы**» і «**Надзея выратаваньня**» ў арандэ памішканьняў для богаслужэньня. 28 верасьня ўдзельнікі «Шэсьця бадзюных студэнтаў» **Сяргію Семянюк** і **Юры Сідун** былі аштрафаваныя на 7 базавых велічынь за супраць пры затрыманьні. С. Семянюку пагражаюць выключэньнем з Агранна-тэхнічнага ўнівэрсытэту. У Воране 28 верасьня міліцыянтэй склаў пратакол на пансіянэра **Юзафа Кірвеля** за распаўсюджваньне газэты «Тут і цяпер». Кандыдатак у дэпутаты **Ларысу Насановіч** і **Ніну Ярмалінецкую** 28 верасьня ў Салігорску затрымалі міліцыянтэй, зьявіваючыся ў распаўсюджане ўлёткаў; у мільніцы іх абшукалі, разьдэдушы амаль дагала. У Магілёве 28 верасьня падчас расклейкі налекаў кааліцыі «5+» быў затрыманы сябар ПНФ **Зьміцер Салаўёў**. У кватэру былога лідэра барысаўскай філіі «Зубра» **Аляксандра Моніча** спрабавалі забрацца невідомыя, 29 верасьня дырэктар Барысаўскага хлебазаводу пранэнаваў яму зьвольнэцы з уласнага жаданьня. 29 верасьня сельдэцкая вярнулася да крымінальнай справы непаўналетніх «зуброўцаў» **Кацярыны Кліміч** і **Максіма Громава**, якія зьявілі летася за надліс «Свабоды Марынічу!», але спынілі праз адсутнасьць складу злачынства. Кандыдат у дэпутаты **Юген Валкевэч** («Малды фронт») з Жодзіна 29 верасьня пакараны штрафам у 1 б. в. за расклейку ўлёткаў супраць трыагга тэрміну. Кандыдат ад ПНФ **Сяргею Салашу** (Барысаў) 29 верасьня ў пракуратуру паведамлілі, што на яго маюць завесьці крымінальную справу: наместніца старэйня гарыканка-

му Шутко вінаваць яго ў пагрозе фізычнай расправы. 29 верасьня ў Воршы міліцыянтэй правялі ператрус у штаб-кватэры кандыдата ад АГП **Генадзя Ананьева** ў адсутнасьці гаспадары і бяз ордэру, 3 кастрычніка яго затрымалі за распаўсюджваньне сваіх перадавыбарных ўлёткаў. Каардынатар «Зубра» **Мікіту Сяміцу** 29 верасьня затрымалі ў цэнтры Менску і завезлі ў прыёмнік-разьмеркавальнік; 24 верасьня ён быў завочна асуджаны на 15 сутак арышту. Прыватную друкарню «**Топ Тайп**», якая друкавала перадавыбарныя ўлёткі дэмакратычным кандыдатам, 29 верасьня апячаталі. Кандыдатак у дэпутаты **Алясея Карніенку** 29 верасьня затрымалі на берасьцейскай мытні і канфіскавалі 32 асобнікі перадавыбарных ўлёткаў, у Гомелі дзяржаўныя друкарні адмовіліся друкаваць ягоныя ўлёткі. На старшыню берасьцейскай філіі ПЦ «Вясна» **Уладзімера Валічкіна** 29 верасьня склаў пратакол за дзейнасьць ад імя незарэгістраванай арганізацыі. Рэдактарку незарэгістраванай газэты «Біржа інфармацыі» (Горадня) **Алену Рабцэвіч** 30 верасьня суд аштрафаваў на 70 б. в. — «за зьявагу гонару і годнасьці прэзыдэнта». Адакатка **Вера Страмоўская** 1 кастрычніка падала скаргу ў Менскую абласную пракуратуру, каб спыніць крымінальную справу **Міхаіла Марыніча**. 1 кастрычніка суд Ленінскага раёну паставіў спягнаць з газэты «**Народная воля**» 776 тыс. руб. на карысьць прадырмальніцкага складу алячынства. Кандыдат у дэпутаты **Юген Валкевэч** і **Актывіст «Зубра» Аляксей Шыдлоўскі** 1 кастрычніка затрыманы ў Менску падчас распаўсюду ўлёткаў і аштрафаваны на 30 б. в. Мінінфармацыі 1 кастрычніка прыпынілі на 3 месяцы выхад газэт «**Народны прадпрымальнік**» (Наваполацк) і «**Рэспублічныя вядомысьці**» (Горкі). 1 каст-

трычніка ўначы ў Менску без прад'яўленьня ордэру міліцыянтэй наладзілі ператрус у штаб-кватэры кандыдатаў у дэпутаты **Валэрыя Палевікавіч** і **Аляксандра Дабравольскага**, канфіскавалі перадавыбарныя ўлёткі і газету «Недзеля». У Віцебску 1 кастрычніка **Барыса Хамайдэ** аштрафаваў на 20 б. в. «за несанкцыянаванае пікетаваньне», а **Валер'я Шчўкіна** затрымалі і абшукалі на чыгуначным вакзале. 2 кастрычніка ў менскім офісе Свабодных прафсаюзаў міліцыя перапісала прысутных на каардынацыйным сходзе арганізацыі сапідарнасьці «**Айчына**». Машыну **Хрыстафора Жалпава**, кіраўніка віцебскай філіі фонду імя Лява Салегі, 3 кастрычніка пад Бешанкавічамі спынілі міліцыянтэй і канфіскавалі ўлёткі супраць трыагга тэрміну. У Віцебску 3 кастрычніка міліцыянтэй перапынілі сэмінара па праблемах ЖКГ, ладжаны дэпутаткай гарсавету **Вольгай Карач**, былі затрыманы **Сьцяпан Цішуніч** і **Зьміцер Сечукоў**. У Гомелі 2 кастрычніка ўзброеныя аўтаматамі міліцыянтэй наладзілі надгляд прыватнай машыны кандыдата ў дэпутаты ад АГП **Юр'я Вароняча**. Кандыдат ад ПНФ **Віктар Раманішка** са Сьветлагорску 3 кастрычніка зьявінуўся з скаргаю ў ЦВК; гарадзкія ўлады перажджачоць яму вэсць перадавыбарную агітацыю. Рэчыцкая друкарня «Тыт» 4 кастрычніка сапсавала ўвесь наклад ягоных перадавыбарных ўлёткаў. 4 кастрычніка прадстаўніцкі падатковай інспекцыі наведлі офіс АГП у Менску; іх цяваў вылаўкі дом «**Врэмя**», ірэндычны адрас якога зарэгістраваны на сьядзебіце парты. Актывіст «Зубра» **Маргарыта Анілеўскую** 4 кастрычніка міліцыянтэй затрымалі ў Менску падчас раскідыва газэты «Супрашні», зь яе словаў, зьбылі дубінкамі. Кандыдатак ад ПНФ **Валерыя Пуціцкаму** ў Рачыцы 4 кастрычніка адмовіліся друкаваць перадавыбарныя ўлёткі.

АШ

Новы ліст галоўнаму рэдактару «Советской Белоруссии»

Шаноўны Павал Ізотавіч, Ваш чарговы допіс «Ярленскіх цветочек» прысьвечаны старту выбарчай кампаніі і прасякнуты клопатам пра прафэсійналізм будучага парламанту. І адрозніе ж Вы зьвяртаеце ўвагу на тых, каму ў ім няма чаго рабіць...

А чаму, Павал Ізотавіч, яны ня могуць прэтэндаваць? Дзіўна, бо выбарчае заканадаўства аніяк не дыскрымінуе ні вартуаўнікаў, ні пэнсіянэраў, ні беспрацоўных, ні хатніх гаспадынь...

Да таго ж, Вы чамусьці думаеце, што яны «рвуцца ў Парлямэнт», каб там «напісаць для нас законы». Скажу шчыра: асьцярогі Вашы марныя, бо ня пішуць у нас парламентарыя законы...

Не магу, аднак, не парадавацца з Вамі за тых пратэрдантаў у кандыдаты, якіх урэшце зарэгістравалі. Добра, безумоўна, і тое, што выбарчая камісія разабралася з выпадак «бессаромнай фантасмагорыі»...

На ведаю, наколькі шанец добры, але апісаная Вамі сытуацыя прымусіла мяне глыбока задумацца. Падалося мне дзіўным, як гэта можна сьсыць з дыстанцыі, яшчэ не стартваўшы?

Хаця ўсё можа быць... Не знайшоўшы рацыянальнага тлумачэння, звярнуўся да сваёй падсвядомасці. І яна «выдала» мне такі пасаж з камэнтару аднаго вядомага за савецкім часам футбольнага аглядальніка...

Дзіўна ўсё ж гэта рэч — падсвядомасць! З пажаданымі Вам посьпехаў,

Алесь Анціпенка, грамадзянін РБ

Што робіцца ў Швэцыі

На запрашэнняе арганізацыі «Vitryssland» маладая беларуская пазтка Яўгенія Германчук, пераможца кубку моладзевай пазтэй ў Пінску ў 2004 г., гаспявала тыдзень у Стакгольме. Была наладжана яе творчая сустрэча ў сядзібе Швэдзкага саюзу пісьменьнікаў...

Расце зацікаўленасць да Беларусі. За апошні месяц найбуйнейшая газета «Dagens Nyheter» апублікавала пяць вялікіх артыкулаў, прысьвечаных розным аспектам жыцця сучаснай Беларусі.

Атрымаў ліст падзякі ад старшын парламанту швэдзкіх саамі за першую публікацыю пра іх у Беларусі (у «НН»). Ён даслаў мне дзве кніжкі пра іх.

Андрэй Катлярчук, Стакгольм

Пра вяртанне маёмасці, страчанай у вайну

Між Польшчай і Нямеччынай горача абмяркоўваецца пытанне рэпарцыяў і вяртання нерухомасці, адабранай пасля другой сусветнай вайны. Здавалася б, гэтыя дзве краіны разам будуюць Эўразьвяз, паміж імі падпісана шмат дагавораў...

У апошнія гады дзясяткі тысяч прыватных асоб у Нямеччыне, у большыні — былых выгнаўцаў ці іх нашчадкаў, склалі ў судах мільёны скаргаў аб кампенсацыі ці рэўтарыях, аддадзеных Польшчы пасля вайны.

Не магу, аднак, не парадавацца з Вамі за тых пратэрдантаў у кандыдаты, якіх урэшце зарэгістравалі. Добра, безумоўна, і тое, што выбарчая камісія разабралася з выпадак «бессаромнай фантасмагорыі»...

У адказ у польскім Сейме стварылі камісію па падліку ваенных стратаў Польшчы. Выйшла лічба 40 млрд эўра. Але ж хто ім выплаціць такія грошы? Раней трэба было думаць — 40—50 гадоў таму.

А раней яны падпісалі пад наглядом Саветуў некалькі дамоў з Заходняй ды Усходняй Нямеччынай — і абодва бакі нібыта ня маюць прэтэнзій.

Між тым, у Польшчы гадоў 15 таму паўстаў звяз выгнаўцаў-красавякаў. Яны ў сваю чаргу складаюць пазовы ў суды аб страчаным на «красах» майне. І штосьці я ня чуў, каб наш урад гэта як-небудзь заўважыў.

Калі мы зноў вернем Незалежнасць, Дзяржаўнасць, Волю, нам прыйдзецца абмяркоўваць з суседзямі шматлікія такія пытанні.

Заадно выкажыся, што запіс у Канстытуцыі аб нашым нэўтралітэце велімі слухны! Толькі нэўтралітэцкі вяртанне нас ад усіх саюзаў, эўра-дыазьвязваў.

Павал Тарасюк, Берасце

Адкрыты ліст настаўніка гісторыі настаўніку гісторыі

Александр Рыгоравіч! Я ніколі не галасавала за Вас, але як настаўніка гісторыі заўсёды казала, што абранаму прэзыдэнту трэба ня проста паднаклявацца, а трэба добра вучыцца, потым добра працаваць, прытрымлівацца дысцыпліны ва ўсім: у працы, у жыцці.

Пра Канстытуцыю я казала, што гэта — Асноўны закон краіны, дзе запісаны нашы правы і абавязкі. Я падкрэсьлівала, што калі мы ня будзім сумленна выконваць нашы абавязкі, то ня будзе ў поўным аб'ёме рэалізаваны нашыя правы.

У Канстытуцыі запісана, што прэзыдэнт любіць грамадзянін Рэспублікі Беларусь можа быць толькі два разы запар на пяць гадоў.

У нядзелю па радыё выступіла ўлады Філарэт. Сутнасць ягонага выступу зьялася да таго, што жыць трэба згодна з боскімі запавятамі, каб не было сорамна перад людзьмі, перад Богам.

У сваіх выступах вы часта прыгадваеце Бога. Так, Бог ёсьць на свеце, ён павінен абараніць нас ад Вашага жадання ўлады. Калі Вы верыце ў Бога, калі вы жадаеце шчасся сваім дзеям, унукам і ўнучкам, выступіце перад нацыяй і скажыце, што Вы перадумалі.

А такім людзям, як А.Мядзведзь, Л.Ярошыца, А.Ярмоленка, В.Сівохін, хочацца скажаць: перанастаць падлашчваюцца да Лукашэнкі, займіце дастойную пазыцыю, бо вы судзіўна ведаеце, што з Канстытуцыі нельга абыходзіцца так, як, прабачце, з прастатытуці. Сёньня падмуў пад сьбе адзін, заўтра другі.

В.Касавец, Пінск

Вываваньне хлопчыкаў у Беларусі

У звыклых словах «Асьцярожна, дзверы зачыніцца!» Наступная станцыя «Плошча Перамогі» ніколі б не здагадаўся шукаць патаемнага крамоўнага сэнсу. Але аднойчы ў мэтро назіраў, як маладая маці ўшчывае свайго сыночка. Дзянь запытаўся галасна, ці будзе наступная станцыя перамогаю.

У гэтым зьвязку прыгадалася цікавая прыпавесць пра слана. Нягледзячы на сваю моц, гэтая істота пры адсутнасці гаспадара застаецца паслухмяна чакальнікам, прывязаная матузком да слупка. Слон будзе чакаць гаспадара ў любым выпадку, бо яшчэ жывыя ўспаміны пра тое, як у маленстве яго трымалі на чэжкім і вялікім ланцугу.

Боязь бацькоў, што іхныя дзеці («Крый божа!») вырастуць непалоюцца да свайго найбліжэйшага атачэння, робіцца асноўным прычынам і падходам у справе выхаваньня дзетак. Сюды ж дадаюцца і дзіцячыя страхі,

што трансфармуюцца ў сталым узросьце ў камунікатыўныя праблемы, неадэкватную самаацэнку — і ў выніку ў нэўрозы. Для моцнай і творчай асобы нанканарфісцкія паводніны могуць быць крыніцаю жыцьцёвае мудрасьці.

Ці пахожалі ў дзіцінстве вас Бабаем? Як зробіць невядзіма правіны, адрозніе табе кажуць, што прыйдзе жудасны Бабай і схопіць непаслухмянца. Паратукам зьяўлялася заўжды ўпэўненая постаць таты, на тле якога ўсе бабай рабіліся зусім ня страшнымі.

Сучасных дзетак пахожа Бабаем не выпадае — на ўсіх тэлеканалах, радыёстанцыях, ва ўсіх кнігарнях і дзяржстановах адчуваецца прысутнасць першай асобы дзяржавы. Таму ня велімы я здзіўлюся, калі аднойчы праглядаў тэлепраграму з удзелам ППРВ разам з трохгадовым пляменьнікам, які без асаблівага ваганьня ўзняў сваю ручку ў бок экрану і гучна абвясціў: «Глядзіце, Бабай!»

Што да мяне, дык я набыў у падарунак свайму пляменьніку новую кніжку казак Пятра Васюкціна. Наступнай станцыяй будзе перамога!

Віктар Яроцкі, Менск

Фэдэрацыя на маршы

Кіраўніцтва Фэдэрацыі прафсаюзаў надрукавала і даслала ў «Нізы» маляўнічыя плякаты-агіткі з тэкстамі гімну і маршу свайго дзецішча. Два такія плякаты вяртананы вайны і працы, што прыехалі на аддачынак і лянчынне ў санаторыі «Беразіна» калія Барысава, узначылі пры ўваходзе ў галоўны корпус лянчынцы. Словы і музыка першага гімну належача, як сьведчаць плякаты, І.Вейціцку, словы другога напісаў П.Саковіч, музыку — Э.Зарыцкі.

Фэдэрацыя на маршы, Зь ёю кожны прафсаюз, Мужнасць нашу, мэты нашы Паважа Беларусь —

і г.д. Толькі знаёмьня мне суседзі па абедзеным століку лянчынцы гаварылі, між іншым, што пасля падпісаньня работнікам кантракту дырэктар прадпрыемства можа звольніць яго, калі пачне ад таго нейкую крытыку ў свой адрас, — і ніякі дзяржаўны прафсаюз яму не дапаможа, а марш і гімн настрою ня ўздомуць.

Міхась Кутнявецкі, Слуцк

Выдавецкія ўтопіі

Якія кнігі або перьядчыныя выданьні я хацеў бы бачыць у Беларусі?

1) «Есьць жа яшчэ ў мяне сіла». Анталёгія, прысьвечаная ўзаемаадносіннам улады і літаратуры ў Беларусі (1917—56). Утрымлівае антысавецкія творы Я.Купалы, Я.Коласа, У.Дубоўкі, А.Дудара, С.Пярловіча і інш.

ЦК, М.Льнінкова — П.Панамарэнка. Улада супраць нацыяналізму. Паводле матэрыялаў Мяснікова, Кюрына, Апанскага, Затонскага, Панамарэнкі.

2) Вынішчэньне. Матэрыялы са справы арыштаваных культурных і палітычных паўдзей, пераклады твораў замежнай літаратуры, этнаграфічныя і гістарычныя матэрыялы.

2) «Маўр» — беларускі часопіс, прысьвечаны замежку. Зьмяшчае агляд міжнародных культурных і палітычных паўдзей, пераклады твораў замежнай літаратуры, этнаграфічныя і гістарычныя матэрыялы.

Заклікаю выказацца на гэтую тэму і іншым.

Усяслаў Шатэрык, Менск

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА АПАЗЫЦЫІ Інтэрнэт і апазыцыя

На мой погляд, дэмакратычныя сілы ў Беларусі недастаткова выкарыстоўваюць сучасныя тэхналогіі. Значная частка насельніцтва мае доступ да Інтэрнэту і прынтэраў. Чаму б на сайтах (накшталт www.batke.net і www.lukamor.info) не разьмяшчаць тэкстаў улетак, якія людзі маглі б раздрукаваць і раскідаць хаця б у паштовыя скрынкі сваіх суседзяў на пад'ездзе?

Апроч гэтага, можна выкарыстоўваць дасыланыя sms-паведамленьні ў інтэрнэт-старонка на мабільных тэлефонах знаёмых людзей з патрэбнай інфармацыяй альбо заклікамі.

Кандыдатам у дэпутаты ня варта забываць пра тэлефонныя базы выбарцаў. Маёй бабульцы, напрыклад, ужо тэлефанавалі дамоў «афіцыйныя» людзі і клаліся на канонт таго, каб яна пайшла на рэфэрэндум і «правільна» прагаласавала.

А.Астапенка, Менск

З ГІСТОРЫІ

Першыя выбары і першыя байкоты

Калі былі першыя выбары, я яшчэ не галасавала. Хоць і была ўжо замужам.

1936 год. Мне на права голасу не хопала цэлага году. Але тыя выбары я добра помню. Людзі баяліся галасаваць. А чаму баяліся? Тое галасаваньне ладзілася ў царкве, якую камісары пад клуб пусьцілі. Людзі казалі: ладзіць выбары ў царкве — гэта блюзнерства, вялікі грэх перад Богам, зьдэкс за яго. Галасаваць у царкве — значыць душу нячысьціць аддаць, прадаць. Шмат хто, каго ўсё ж змушалі пад рознай пагарзай галасаваць, падалі перад царкоўным шчытаром ніц і шапталі: «Даруй нам, Божа, грэх вялікі!» З гэтымі словамі яны заходзілі, баязьліва адранчывелі, на выбарчы ўчастак. А самыя зацятыя, каб не нагршыць перад Богам, зьбігалі ў лес і, пакуль тыя выбары ладзіліся, сядзелі там. І толькі назаўтра, на досьвітку, крадком вярталіся дадому і сядзелі ў сваіх хатах ціха, як мышы пад венакам. Носу не паказвалі на людзі, баячыся, што нехта прыйдзе зь сельсваецкай і сурова папытаеца: «Гэта ж чаму вы, галубчыкі, не галасавалі, выбары нам зьявілі?» Але, хвала Богу, усё пакуль абыходзілася: байкотчыкаў першых выбарцаў не чапалі, ня кралі, толькі ўсучвалі. Іні байкот сьмоў і на той раз з р.к. Адно на хатах хапіла па тры-чатыры разы, угаворвалі, каб ішлі галасаваць на ўчастак ці прагасавалі хоць тут, балазе скрынка з сабою. Але і гэта шмат каму мала пампаго: паскладваюць рукі крыж-накрж на грудзях, каб часам ім тых чортавых білетэнаў і рукі ня ўсунолі, і быць з імі хоць што хочаш...

От такія былі першыя выбары ў нашым Мормалі, што між Жлобінам і Шапілкамі, цяпер Сьветлагорскім. Выбралі тады якогася Гардзевея, нейкага вясцоўца, якога ніхто ня ведаў.

Расказала Саня Содаль з Карабанавых, 1919 г. нар.

Запісаў яе сын Уладзімер Содаль

Ф Р А З А

У дзяржаўнай прэсе — каларовая хлусьня, у апазыцыйнай — чорна-белая праўда.

Марыя Бойчук, Менск

Ж А Р Т

17 кастрычніка, 22.00. — Аляксандар Рыгоравіч, у мяне для вас дзве навіны, добра-раі і дрэнная. — Давайце з дрэннай, Лідзія. — «Не» значылі 65 працэнтаў тых, што ўзялі ўдзел у галасаваньні. — Ніякоў пасля гэтага нас можа чакаць нешта добрае? — Але пасля падліку галасоў Цэнтравыбаркамам аказалася, што за ўнясенне зьменаў у Канстытуцыю выказаўся 71% ад сьпісу выбарцаў.

У Д А К Л А Д Н Ё Н Ё

У №36 прайшла памылка: на с.12 трэба чытаць Андрэй Александровіч, а не Алесь Александровіч. У №35 па віне аўтара на с.6 здарылася памылка, якая ўносіць сэнсавую блытаніну: замест «...ў рэгістрацыйных дакумэнтах У.Каналёў фігуруе як беспрацоўны» трэба чытаць «...ў рэгістрацыйных дакумэнтах У.Каналёў фігуруе як беспартыйны».

Валянцін Стэфановіч: Кола маіх сяброў — гэта дзяржава ў дзяржаве

У Беларусі шмат праваабаронцаў. Аднак я ведаю ў Беларусі толькі аднаго праваабаронцу, які не вагаецца і з кулакамі адбіваць у амонаўцаў незаконна затрыманых школьнікаў — гэта Валік Стэфановіч. Ён ня толькі апантаны змагар за годнасьць чалавека. Яшчэ Валянцін на сёньня найлепшы ў Беларусі спэцыяліст па выбарчым заканадаўстве. Ён на свае вочы бачыў выбары ў Косаве, Сэрбіі і іншых гарачых зонах. А пачыналася ўсё вясной 1996 г., калі студэнт юрфаку БДУ на мітынгх змагаўся з АМОНам.

Плошча Якуба Коласа, 21 ліпеня 2004 году.

«НН»: Выраз «абаронца правоў чалавека» гучыць вельмі рамонтны: гэта высакародны чалавек, які дапамагае іншым. У той жа час «правы чалавека» сталі штатнам, дышлам, якое можна навартаць у любы бок, а дыя БТ — і нагул лаянкавым выразам... Вось ты сваёй дзейнасьцю дапамож нейкім канкрэтным людзям?

Валянцін Стэфановіч: Для кагосьці з палітыкаў правы чалавека — гэта нейкі надуманы стандарт, які можна выкарыстоўваць у сваіх мэтах. Для мяне ж асабіста за шэсьць гадоў, што я займаюся правамі чалавека, гэта стала азначаць канкрэтную праблему канкрэтнага чалавека, калі ён сутыкаецца з дзяржаўнай машынай, чынавенствам і ня можа адстойваць сваю пазыцыю, свае правы. Я адчуў гэта на сваёй скуры вясной 1996 г., калі на маіх вачах людзей зьбівалі і затрымлівалі. Я сам у 1997 г. пяць сутак прасядзеў пад арыштам.

На «Вясне» ў нас заўсёды сьвята, калі ўдзяцца спыніць нейкую палітычна матываваную крымінальную справу ці мінімізаваць яе вынікі, калі простая людзі гавораць нам «дзякуй». Вось справа аднаго ліквідатара-чарнобыльца. Ён быў мабілізаваны з запасу, працаваў непасрэдна каля рэактара, але пропуск яму зь неразбяржыхі вылісалі ў Прыпяць, а потым чыноўнікі па-дзялілі зону на падзоны і атрымалася, што ён ня мае права на пенсію. Мы ў судовым парадку даказалі, што ён там быў і мае права на пенсію. Яму пачалі яе выплачваць. Вось справы праваабаронцаў.

«НН»: Абарона правоў чалавека — гэта прафэсія?

ВС: Я б не хацеў, каб гэта была прафэсія. Прафэсія — адвакат, юрыст, а праваабаронца — гэта грамадзкая дзейнасьць. Хаця як юрысту мая дзейнасьць у «Вясне» дала мне досвед. Мая спэцыяльнасьць — «адвакацка-натарыяльная дзейнасьць». У будучыні я хацеў бы займацца адвакацкай дзейнасьцю. Сьтуацыя трохі зьменіцца — і ў мяне зьявіцца магчымасьць атрымаць ліцэнзію. Але праваабарончая дзейнасьць дазваляе глядзець на праблему больш шырока.

«НН»: Абарона чужых правоў — гэта характар?

ВС: Гэта пакліканьне. У Маскоўскай праваабарончай групе ў савецкі час не было юрыстаў паводле адукацыі. Так і наша задача сёньня — ня толькі юрыдычная дапамога і збор інфармацыі, але таксама збор сродкаў сам'ям пацярпелых, зьніклых. Каб людзям перажыць цяжкую часіну.

«НН»: Што рабіць у будучыні зь беларускай судовай сыстэмай? Што будзе з тымі людзьмі, якія цяпер у дзяржаўных органах як следчыя ці судзьдзі выконваюць задаткі?

ВС: Пытаньне істотнае. Усю сыстэму, усіх судзьдзяў, не замяніш, гэта незьменная. Але трэба будзе мяняць усіх старшыняў абласных судоў і Вярхоўнага Суду, кіраўнічы эшэлён Міністэрства і Канстытуцыйнага Суду, а таксама абавязкова мяняць судовую сыстэму, прымаць новае заканадаўства. Задачай такой рэформы будзе замацаваньне мэханізму незалежнасьці судовай сыстэ-

мы, каб пазбавіць выканаўчую ўладу магчымасьці ціску на судзьдзяў. Калі будзе пабудавана сыстэма, то судзьдзі ў яе ўпішуча і будуць сумленна працаваць: у нас шмат адукаваных людзей у гэтай сфэры. Калі будзе даказана, што некаторыя судзьдзі выносілі заведана незаконныя палітычна матываваныя судовыя рашэньні, — я мяркую, што гэтым судзьдзям ня месца ў сыстэме юстыцыі.

«НН»: Ёсьць шмат людзей, якія хацелі б быць юрыстамі, але ня згодны з той прававой сыстэмай, якая існуе. Што ім рабіць?

ВС: Пазыцыя большыні юрыстаў такая: я выконваю заканадаўства, добрае яна ці дрэннае. Я ведаю, што ў пракуратуры і судах ёсьць разумныя людзі, якія разумеюць, што адбываецца. Але студэнты сапраўды вывучаюць тое, што ёсьць, і гэта ў пэўным сэнсе нараджае такі прававы нігілізм: калі Канстытуцыя на маіх вачах перапісваецца двойчы і перакройваецца пад аднаго чалавека, дык узнікае думка — калі можна так абыходзіцца з Канстытуцыяй аднаму, чаму нельга ўсім астатнім? Калі я вучыўся ва ўнівэрсытэце, я для сябе вырашыў, што ня буду працаваць дзяржаўным службоўцам у такой прававой сыстэме.

«НН»: Як жывуць і працуюць праваабаронцы пасля разгрому праваабарончага руху ў 2003 годзе?

ВС: Тое, што адбылося летась і сёлета, сумна. Ліквідаваны ўсе праваабарончыя арганізацыі, дайшла чарга і да БХК. Улады выпіхваюць нас з правагога поля. Ці азначае гэта,

што мы спынім дзейнасьць? Натуральна, не. Усе працягаюць працаваць па-ранейшаму, і я не сумняваюся, што БХК, калі ён будзе зачынены, таксама прадоўжыць дзейнасьць. Зьявіліся нейкія нюансы: трэба быць асьцярожным, калі робіш нейкія заявы ад імя арганізацыі. Але гэта ўжо не СССР, у нас ёсьць іншыя магчымасьці працы — напрыклад, распаўсюджаць інфармацыю праз Інтэрнэт. Ад таго, што зрабілі ўлады, праваабарончы рух толькі набудзе іншыя формы.

«НН»: Ці дапамагае табе ў штудзённым жыцьці твая юрыдычная адукацыя і праваабарончая практыкаванасьць?

ВС: На жаль, сапраўды дапамагае. Мне затрымлівалі толькі ў гэтым годзе 2-3 разы, але ні разу не пасадзілі на суткі. Я ведаю свае правы, упэўнена сябе адчуваю, не баюся.

«НН»: Ты шмат бываеш у іншых краінах, назіраеш на выбарах. Параўнаньне Беларусі зь іншымі дзяржавамі надае пэсымізму ці аптымізму?

ВС: Калі параўноўваць з краінамі былога СССР, дык сьтуацыя паўсьоль прыкладна аднолькавая, калі не лічыць Прыбалтыкі. Але наша грамадзтва больш сасьпела, чым, напрыклад, у Сярэдняй Азіі ці нават у Расеі. Расейцы хочуць захаваць

імперыю, для іх пусты гук правы чалавека, а значыць, і яго жыцьцё. У нас расьце новае пакаленьне моладзі, і я вельмі спадзяюся на гэты пералом. Моладзь — гэта іншыя людзі, чым тыя, хто выхоўваўся ў СССР. Нават БРСМ ня можа нічога зрабіць, таму што гэта ўтварэньне куды больш фармальнае, чым нават камсамол.

«НН»: Якія твае захапленні? ВС: Я шмат чытаю. На жаль, перад выбарамі — усё больш Выбарчы кодэкс, але мне вельмі пашансавала зь «Вясной»: я сустрэў там людзей, якія займаліся і займаюцца беларускай культурай, літаратурай, і гэта мяне адукоўвае.

Маё кола знаёмых — гэта «прызыўнікі менскай «Вясны-96». Увогуле, адтуль мас цяперашнія сябры. Для мяне шмат значыць гэты пэрыяд майго жыцьця. Менавіта ў гэты час я пазнаёміўся са сваёй жонкай Алінай. Для мяне важна, што ёсьць кола людзей, зь якімі можна гаварыць па-беларуску. Часам узнікае ўражаньне, што я жыву ў дыяспары ў нейкай чужой дзяржаве. Я хачу, каб нашы дзеці таксама гаварыліся разам, каб мелі нейкую беларускамоўную супольнасьць. Нашы дзеці павінны мець права на выхаваньне ў роднай мове.

Гутарыла Вераніка Дзядок

Валянцін Стэфановіч нарадзіўся ў 1972 у Менску. Скончыў сярэдняю школу, два гады адслужыў у савецкім войску ў Лідзе. У 1998 скончыў юрфак БДУ, паўгоду працаваў юрыстам на Падызнікавым заводзе, з 1998 зьяўляецца сябром праваабарончага цэнтру «Вясна», які быў ліквідаваны ўладамі як «няўгодны». Тры гады выкладаў у Беларускам ліцэі.

Тэатры

Опэра
9 (сб) — «Царская нявеста».
10 (ндз) — «Вяселье Фігаро».
12 (аўт) — «Князь Ігар».
14 (чц) — канцэрт «Гучыць раманс».
16 (сб) — «Турандот».
Сучасны мастацкі тэатр
16 (сб) — «Мяшчанскае вяселье».
17 (ндз) — «Усе хлопчыкі — дурні».
Новы драматычны тэатр
8 (пт) — «Ня бойся быць шчаслівым».
11 (пн) — «Гарбата з вэрблюдам».
12 (аўт) — «Рамантыкі».
13 (ср) — «Шалёныя грошы».
14 (чц) — «Дазвольце спадзя-

вацца».
15 (пт) — «Квадратура кола».
Тэатар эстрады
9 (сб) — «Цыганскія напевы».
14 (чц) — «Эстрады как-тэйль».
15 (пт) — «Белы голуб».
Маладзевы тэатар
7 (чц), **8** (пт), **17** (ндз) — «Лейтэнант Валодзька».
9 (сб) — «Пігмалён».
10 (ндз), **15** (пт) — «Тойбэле і яго дэман».
12 (аўт) — «Вар'які дзень, альбо Вяселье Фігаро».
13 (ср) — «Хітрыкі Скапіна».
14 (чц) — «На вадох у жаночай берагавой аховы».
16 (сб) — «Знаходлівае закаханая».
Фігурнае катаньне
9 (сб) — Палац спорту. Гала-прадстаўленне зорак фігурнага катанья.

Канцэрты
9 (сб), **19.00** — «Начныя снайперы». Канцэртная зала «Менск». Квітка: 20000—60000 руб.
10 (ндз), **19.00** — «Сакрэт», «Пікнік». Вялікая юбілейная праграма. Канцэртная зала «Менск». Квітка: 18000—50000 руб.
9 (сб) — канцэрт Валер'я Лявончыца «Начны візыт». Палац Рэспублікі. Фірма-удзельнік, паказы калекцый вопраткі і абутку.

Выставы
«БелТэкслегпрам»
3 12 да 15 кастрычніка ў выставачных павільёнах на Машрава, 14 і Я.Купалы, 27 адбудзецца 15-я міжнародная выстава-кірмаш «БелТэкслегпрам». Падчас выставы адбудзецца прэзентацыя фірмаў-удзельнік, паказы калекцый вопраткі і абутку.

Графіка студэнтаў
 У «М-Галерэі» Інстытуту імя Гётэ (вул.Фрунзэ, 5) працуе выстава графікі студэнтаў-графікаў Акадэміі мастацтваў «Новае вандароўка». Выстава працуе **да 8 лістапада**.

Інтэрнацыянальны Джойс
 У галерэі ЭГУ (пр.Ф.Скарыны, 24) да **24 кастрычніка** працуе выстава «Інтэрнацыянальны Джойс», прысьвечаная жыццю і творчасці пісьменніка. Уваход волны.

Беларускі год XIX — пачатку XX ст.
 У Музеі гісторыі і культуры Беларусі адкрылася сталая выстава «Мастацтва ў гарадзкой культуры XIX — пачатку XX стагоддзя». Экспазіцыю складаюць калекцыі з фондаў музея, графіка, жывапіс, фатаздымкі, паштоўкі, дакумэнты, мэбля, музычныя інструменты, вопратка. Выстава — першая частка праекту «Беларускі год XIX — пачатку XX ст.».

Неспадзяванае — «Край»
9 кастрычніка ў 16 гадзін творчая гаспадыня «Маладзкі» ладзіць сустрэчу з нагоды выхаду кнігі Алеся Камоцкага «Неспадзяванае» і Вадзіма Грудзька «Край». Сустрэча адбудзецца ў кіналекцыйнай залі Палацу дзяцей і моладзі ў Менску (Старавіленскі тракт, 41, праезд трамвая №3, 4, 5, 10 да прып. «Палац моладзі»). Квітка і дзедкі праз т.262-02-90.

Aller et retour
 Галерэя візуальных мастацтваў «Nova» (В.Харужай, 16) запрашае на выставу фатаздымкаў Філіпа Эрба (Бельгія) «Aller et retour / Туды і назад». Адкрыццё выставы і сустрэча з аўтарам адбудзецца **8 кастрычніка** а 17-й гадзіне. Выстава працуе да 12 лістапада.
«Восень-2004»
 У Палацы мастацтваў да **10 кастрычніка** працуе выстава Саюзу мастакоў «Восень-2004». Экспануецца інсталяцыя, графіка, скульптура, дэкаратыўна-выяўленчае мастацтва.

Клобнае жыццё
Графіці (671-58-65)
12 (аўт), **20.00** — парталу беларускай музыкі «Слыхавы апарат» — 1 год.
13 (ср), **20.00** — вечар джазавай музыкі.
Воронх (288-10-61, velcom: 103 i 105)
7 (чц), **22.00** — «Клобны чашвер».

Белая Вежа (284-69-22, 239-16-00)
7 (чц), **24.00** — «White Tower Party»: dj Top, dj Bergamo.
8 (пт), **24.00** — дыскатэка «Euroclub»: dj Mixell, go-go.

Гудвін (226-13-06)
7 (чц), **21.00** — жывая музыка: Аркадзь Эскін і яго джаз-квартэт.
8 (пт), **21.00** — жывая музыка: «Мадэра Хард Блюз».

Бліндаж (219-00-10, 671-58-65)
7 (чц), **23.00** — dj Egor.
X-Ray (223-93-55)
8 (пт), **22.00** — dj-bar.

Менская кінаафіша з 8 да 10 кастрычніка
«Аўрора» (253-33-60)
«Прычкі і я» (прэм'ера): 8 (пт) **16.30; 9, 10** (сб, ндз) **14.10, 16.30.**
«Прадвеснікі буры» (прэм'ера): 8 (пт) **17.00, 19.00, 21.00; 9, 10** (сб, ндз) **15.00, 17.00, 19.00, 21.00.**
«Наталі»***: 8-10 (пт—ндз) **18.50, 20.50.**
«Берасьце» (272-87-91)
«Вакол сьвету за 80 дзён»: 8 (пт) **16.00, 18.30, 21.00; 9, 10** (сб, ндз) **13.30** (ін), **16.00, 18.30, 21.00.**
«Дружба» (240-90-13)
«Шрэк-2»: 8 (пт) **18.00** (ін); **9, 10** (сб, ндз) **18.00.**
«Шырокі крокам»***: 8, 9 (пт, сб) **20.00; 3** (ндз) **20.00** (ін).
«Кастрычнік» (232-93-25)
«Дзевяць ярдаў-2» (прэм'ера): 8 (пт) **15.00, 17.00, 19.00, 21.00; 9, 10** (сб, ндз) **15.00** (ін), **17.00, 19.00, 21.00.**
«Масква» (223-27-10)
«Дзевяць ярдаў-2» (прэм'ера): 8 (пт) **17.00, 19.00, 21.00; 9, 10** (сб, ндз) **15.00** (ін), **17.00, 19.00, 21.00.**
«Мір» (284-37-71)
«Вакол сьвету за 80 дзён»: 8 (пт) **16.40, 19.00, 21.20; 9, 10** (пт, сб) **14.00** (ін), **16.40, 19.00, 21.20.**
«Кіроўца для Веры» (прэм'ера): 8-10 (пт—ндз) **18.20, 20.20.**
«Перамога» (223-77-66)
«Вакол сьвету за 80 дзён»: 8 (пт) **16.00, 18.40; 9, 10** (сб, ндз) **13.50, 16.20** (ін).
«Эўратур»***: 8 (пт) **21.10; 9, 10** (сб, ндз) **19.00, 21.10.**
«Піньер» (227-64-87)
«Стэфардзкія жонкі»: 8 (пт) **14.30, 16.20, 21.00; 9, 10** (сб, ндз) **16.20, 21.00.**
«Троя»: 8-10 (пт—ндз) **18.15.**
«Цэнтральны» (220-34-16)
«Тата» (прэм'ера): 8 (пт) **13.00, 17.00; 9, 10** (сб, ндз) **15.00**

(ін), **19.00.**
«Шрэк-2»: 8 (пт) **21.00; 9, 10** (сб, ндз) **11.00, 15.00; 9, 10** (сб, ндз) **13.00, 17.00.**
«Шырокі крокам»***: 8 (пт) **21.00; 9, 10** (сб, ндз) **11.00, 21.00.**
«Парнаграфія»: 8 (пт) **19.00.**

(ін) — ільготны сэзан (скідка 50% для ўсіх глядачоў).
 Райтынгавыя абмежаваньні: *** — дзеці да 16 год не дапускаюцца; **** — дарослым з 18 год.

Дзяцей

Опэра
17 (ндз) — «Кот у ботах».
Новы драматычны тэатар
9 (сб) — «Чараўнік Батафог».
16 (сб) — «Чараўная скрыпка».
Маладзевы тэатар
10 (ндз) — «На шчупакоў загад».

Тэатар юнага глядача
8 (пт), **16.00** — «Маленькі лорд Фаўнтлерой» (з 9 гадоў).
9 (сб), **11.00, 14.00** — «Сястра мая Русалачка» (з 10 гадоў).
10 (ндз), **11.00** — «Залатое сэрцайка» (з 5 гадоў).
11 (ндз), **14.00** — «Паліна» (з 9 гадоў).
12 (аўт), **18.00** — «Тарас на Парнасе» (з 14 гадоў).
13 (ср), **14** (чц), **18.00** — «Паганага нораву годня вынікі» (з 14 гадоў).
15 (пт), **14.00, 18.00** — «Рыцар Ордэну Сонца» (з 12 гадоў).
16 (сб), **11.00, 14.00** — «Палачанка» (з 14 гадоў).
16 (сб), **19.00** — «Апошняя дуэль» (з 15 гадоў).
17 (ндз), **11.00, 14.00** — «Дзень нараджэння ката Леапальда» (з 9 гадоў).

Кіно
«Аўрора»
«Маленькі Сьцюарт-2»: 8 (пт) **14.30; 9, 10** (сб, ндз) **12.30.**
«Берасьце»
 «У краіне нявывучаных урокаў» (мультэбрыкі): **9, 10** (сб, ндз) **11.50.**
«Дружба»
«Карлік Нос»: 8-10 (пт—ндз) **12.00.**
«Эліна, нібы мяне і не было»: 8-10 (пт—ндз) **14.00.**
«Мір»
«Лебядзінае возера»: 9, 10 (сб, ндз) **12.00.**
«Дзеці шпёнаў-3D: гульня скончаная»: 9, 10 (сб, ндз) **13.30.**
«Піньер»
«Легенда пра рыцара»: 8 (пт) **11.10; 9** (сб) **10.30; 10** (ндз) **10.30, 14.00.**
«Бальнае сукенка»: 9 (сб) **14.00; 10** (ндз) **12.00.**

КУЛЬТУРА МАС

Скрынка Пандоры

Прагма са старонкі 2.

Першую п'есу на індаэўрапейскім эспэранта (ангельская, нямецкая ды расейская саянка) — «Але, калі ласка, са шлягерам» — прэзентавалі тэатралы з швайцарскага «Die stralenden Herzen» («Бліскучыя сэрцы»). Камедыя са скокамі, сьпевамі ды жэстэўрымамі сьвярджала, што сучаснай паненцы трэба шакаляд і мужчына (шкала каштоўнасцяў зацьверданая фэміністкамі). Меркавалася, што менавіта яны затарабняць на радзіму прых фэстывалю — тасмны куфар (беларусы, пэўна, згадалі казку пра цікаўнага бусла, што сунуў дзюбу ў божы мех з гадаўём, ці гэткую ж вясёлую гісторыю пра скрыначку, наладаваную гексагенам, ды вырашылі абавязкова сплавіць падароны прадмет з гістарычных радзімы). Брацкія пачуцьці перамагі, і куфар у апошні момант вырашылі прысудзіць тэатру Цэнтру эстэтычнага выхаванья і развіцця асобы з Санкт-Пецярбургу. 30 верасьня той прэзэнтаваў спектакль «Казка» паводле апавяданья У.Набокава. Менчукі выплываліся на экатычныя дэкарацыі, бы Халімон на каранцы, цішком шапталіся, што «швайцарцы тожа малайцы», а псыхатэрапэўты сталі выканаўчам дэягнас: тыя казалі пра сьбэ ў тройцы асобе.

Самымі вількімі малайцамі, натуральна, выступалі студэнты БДУ. Апрача здзеіснага на адкрыціі забойства агента варажэе буржуазнае краіны, тэатар «На бальгоне» прадманстравалі чатыры пастаноўкі: «3N, ці Нешта Нявыказанае Намі» (паводле п'есы Т.Уільямса), «Сімета-тэатар» (мікс твораў Бэрнарда Шоў «Чаму яна не пажадала» ды Зошчанкі), «Жарты пра каханьне» (паводле Чэхава) ды «Дліозіні» (паводле сумнавадомга А.Куройчыка).

«3N» прыкула хатніх гаспадыняў да сцэны: гаворка вялася пра каханьне-нявысідзь дзьвюх лесьбіянак Бэрнарда Шоў бяру пра нявольную жанчыну, што не ахвяруе сваёй свабодой дзеля шлюбу (авацы ды тупаньне нагамі недабрых фэміністах). «Дліозіні» справаўці стварыць ілюзію якаснае п'есы.

Наўняная гісторыя пра падшпаркаў з ангельскага каледжу, які надумаліся (што ён Гекубе, што яму Гекуба?) зладзіць свой цырк. Завяршаецца пастанова сьвязьлівым скавітаньнем над заколатай падчас фокусу актэракай. Каб дзейства працягнулася шчэ паўгадзіны, гэты прысуд выканалі б глядачы над галюўным ілюзіяністам. На запытаньне, чаму абраны менавіта гэты аўтар, адзін з актэраў лыкае ёгурт (100 літраў «Алівары» выжлукцілі падчас адкрыцця) ды паніла адказава: «Загадалі — і паставілі».

Бурлескава-дубочнае м'юзык-шоў паводле «Казкі пра папа і ягонага работніка Балду» Пушкіна спарадзіў Народны студэнцкі пэтычны тэатар БДТУ «Звон». Назва адпавядае зьместу ды адлюстроўвае становішча нацыянальнае культуры. Большасць рэжысэраў чуюць водглыне звону, што склікае «на сход, па Бацькаўшчыну», ды не ўсьведамляюць слухнага кірунку. І ператвараюцца то ў націхатых першархысціцеляў, то ў Балду, што дарэмна грукаецца галавой аб мур.

Скандальна вядомая «Лісыстрата», створаная паводле п'есы Л.Філатова намаганьнямі Народна студэнцкага музычна-драматычнага тэатру БДУ «На філфаку», даўно мае сваіх заўзятараў ды крытыкаў. Дзетак лепш туды не пускаць. І прыгапіць колькі хусцінак (збіраць сьлёзы рогату ці плачу над лёсам тэатру) ці цыляфанавай торбачка (без камэнтэраў).

Найбольшае ўражаньне пакінуў спектакль «Гульні багоў» (п'еса слыннага швайцарскага драматурга К.Халера), а таксама «Чума на абадва вашы дамы» Р.Горына, прэзэнтаваная Народным студэнцкім музычна-драматычным тэатрам БДУ «На філфаку» (спроба далісаць Шкэсьпіравых «Рамэо і Джульетту»). Першая здзівіла майстэрствам выкананья, другая — надзьвівае аўтэра.

Каб сусьпіць таго, хто прапусьціў гэтую падзею, варта адзначыць, што большасць пастановак, бы хваробы са скрынкі Пандоры, паўпаўзалі з куфэрку і будучы і далей дэманстравалі ў менскіх ВДУ. Сачыце за скупой рэкламай. Відовішчы сьвежыя і ўзраўновае.

Балачка

КІНО Ў МЕНСКУ

Крылы назаўжды

Скандальны швэдзкі рэжысэр Лукас Мудысон (ніжкіх паралеліяў, калі ласка), вядомы па карціне «Fucking Emel» (у расейскім і нашых пракратах — «Пакажы мне любоў») пра дзюўчынак-лесьбіянак, зацкаваных грамадзтвам, знайшоў цэльную тэрыторыю занядабнасьці — руіны былой савенкай імпрэы. Асобныя расейскія крытыкі ўжо выказалі сваю нездаволенасць такім выбарам, бо абшарпаня пад'езды, засцаняны коўдры і нялюдзкі ўчынік нагадалі ім дарэгулю Радзіму. Але на гэтай радзіме жыюць патэнцыйныя анёлы, якія мараша, дыхаюць і, бездапаможныя, ператвараюцца ў ахвяры дзіцячай прастэтуцы.

16-гадоваю Лілю кінула маці, бо зьехала ў Амэрэку з палобоўнікам. Цётка выставіла дзюўчынку з кватэры, а найлепшая сяброўка абняславіла. У Лілі анёга не застэцца, акрамя закаханага ў яе 11-гадовага Вовы, зь якім яна летуценна фантазіруе. Калі новы сябар Андрэй абяцае ёй працу ў Швэцыі, Ліля шчасліва, але гэта пастка сэксуальнага рабства.

Дзеці-акторы ў карціне мошныя й таленавітыя, а Аксана Акіньшына ператварылася ў зорку.

Калектыўны партрэт злачыннага юру з потнымі і сільнымі тварамі, тлустымі цэламі,

хрыплымі й сьлюнявым вуснамі — гэта разьлічаная дэкарацыя, эмоцыі працінаюцца пад музыку «Rammstein» — апошні скачок нявіннага анёла.

І хаця нельга не разумець, што фільм Мудысона — агітацыйная ўлетка, жорстка сацыяльнае дэкарацыя, эмоцыі працінаюцца.

У адрызьненьне ад беларускіх кіношнікаў, якія выкарыстоўваюць лагодных дзетак у канвэрэнай вяртворчасці фальшыўных цукерак, швэдзкі рэжысэр не саромесцца з размаху біць у сонечнае сплячэнне — каб выклікаць горкія сьлёзы і спачуваньне.

Андрэй Расінскі

«Мы ўсе глядзім у Напалеоны...»

Напярэдадні выбараў ды рэфэрэндуму Воршу наведала інфармацыйна-прапагандысцкая група зь Менску на чале з намеснікам кіраўніка адміністрацыі прэзідэнта Мікалаем Іванчанкам. Намэнклатурны «дэсант» быў надта прадстаўнічым: 12 міністраў, іхныя намеснікі, іншыя важныя чыноўнікі. Сталічныя прапагандысты выступілі ў працоўных калектывах прадпрыемстваў ды ўстановаў гораду.

Расп'ясаваючы дзясятковыя краіны за час 10-гадовага праўленьня А. Лукашэнкі, яны заклікалі прысутных станова чалавека на пытаньне абвешчанага рэфэрэндуму. Шмат цікавага пачулі аршанцы ад высокіх менскіх гасьцей. Так, першы намеснік міністра культуры **Уладзімер Рылатка** (на фота справа) расказаў работнікам жыллёва-камунальнай гаспадаркі пра тое, што ў ЗША прэзідэнта выбіраюць усяго 10—12% насельніцтва, а грамадзяне Швайцарыі наагул ня ведаюць свайго прэзідэнта. Ад гэтага, відаць, і нешчасліва. Ня тое што ў нас. Са шчырым хваласпевам на адрас А. Лукашэнкі выступіў перад калектывам ільнокамбінату старшыня Беларэзэрэдыкампаніі **Уладзімер Мацьвіччук** (на фота зьлева). Ён між іншым наведміў пра распарадак дня прэзідэнта, асабліва адзначыў

АНДРЭЙ ПІКНЕНКА

шы яго цудоўную фізычную форму і здароўе: «Прэзідэнт выйграе ў жонкага спартоўца ды аматара фізкультуры... Няма ніводнага дня, — працягваў галоўны тэлевізійны начальнік, — каб прэзідэнт не займаўся фізкультурай. Працоўны дзень яго

пачынаецца з 9 гадзін, і да 18.00 ён працуе ў рэзыдэнцыі, праводзіць афіцыйныя сустрэчы. З 18-і — сустрэчы ў працоўных калектывах, правэркі, справаздачы падначаленых, паездкі. З 21.00 да 24.00 — праца з дакумэнтамі. З 1.00 да 5.30 адбой, сон. Я гэты

рэжым добра ведаю. Прэзідэнт працуе за дваіх, за траіх чалавек...» Трэба разумець, з 5.30 да 9.00 ён займаецца спортам ды сілкуецца. Злаецца, усяго 4 гадзіны ў суткі спаў Напалеон. Чым ён скончыў — усім вядома.
Юген Жарнасек, Ворша

Перадвыбарная праграма

ФЭЛЬЕТОН

Напярэдадні прэзыдэнцкіх выбараў наша газета зацікавілася, якія пункты перадвыбарнай праграмы мусяць мець кандыдат, каб у яго былі шанцы стаць чалавекам №1 у краіне. На нашу просьбу PR-тэхнолягі ласкава падзяліліся так званай «формулай поспеху».

Такім чынам, кандыдат у прэзыдэнты мусяць:

- 1) казаць, што, калі ён стане прэзыдэнтам, у краіне ня будзе вайны, а то, край божа, абераце якога генэрала-галадоўніка, які без ваянных дзеяньняў ня можа жыць, а ён возьме ды адправіць беларускіх хлапцоў ў Ірак;
- 2) гаварыць, што будзе і надалей плаціць пэнсіі. Хай маля, але ж яны ўсё роўна ёсьць. Іншы хто мо ўвогуле плаціць ня будзе;
- 3) абяцаць захаваць бясплатную мэдыцыну і адукацыю. А калі і прыйдзецца заплаціць у большыя пару мільёнаў за апэрацыю ці ў школе здаць на рамонт кабінэту раз у год — гэта дробязь. Мэдыцына і адукацыя ўсё адно будуць бясплатнымі;

4) абяцаць падняць сельскую гаспадарку. Між іншым, не з дапамогай клятых капіталістаў-фэрмэраў, а з нашымі роднымі калгасамі і старшніямі. Дарма што апошнія найперш будуць сабе катэджы. Але ж пасья яны думаюць пра калгас;

5) абяцаць падьмаць спорт. Будаваць лядовыя палаты і футбольныя мэнажы. А то выступаюць на Алімпіядах нашы як недарэкі і няўмекі;

6) абяцаць разабрацца з карупцыянерамі. Пасадзіць за краты ўсіх, каму ўжо даўно нара, каб ня крапі розныя там скрыні зь цывікамі. Гэта вам ня жарты;

7) абяцаць уважрасьці саветкі народ. Гэтаму нам дапаможа дзяржаўная ідэалёгія — абавязковы прадмет у школах і ВНУ;

8) абяцаць, што расейцам у Беларусі будзе жыць лепей, чым самім беларусам. Мы ж ня гносяныя нацыяналісты. Прыгадайце, як у пачатку 90-х расейцы сядзелі на чамаданях;

9) абяцаць хуткі саюз з Расеяй. Пры тым абяцаць незалежнасьць;

10) і галоўнае, праводзіць усю сваю кампанію на «обшчэдастнапым азыку», на «каторым можна высказаць глыбокія чуйства».

Натуральна, што перадвыбарная кампанія апроч 10 вышэйпералічаных пунктаў мае шмат аспектў, але, як сьцьвярджаюць нашы суразмоўцы, калі кандыдаты возьмуць згаданыя абяцаньні ў свой арсенал, то эфэкт ад гэтага будзе 100% і кандыдат абвясцова атрымае элігантную перамогу над супернікамі. Спадзяёмся, што на выбарах кандыдаты скарыстаюць нашы парадзі.

Зьміцер Панквасец, Барысаў

«НН» 10 ГАДОЎ ТАМУ Лукашэнка і самбрэра

Вельмі ўжо да твару Алеся Рыгоравічу Лукашэнку звычайнае мэксыйскае самбрэра. Надта ж эручная рэч, намот лепшая за цюбэйжэцкі гэнэральскую папаку. І ў сылёку заўсёды цень знойдзеш, і ў дождж ня зможнуць дэпутатцыя плечы. Насіў бы і насіў Алеся Рыгоравіч сваё самбрэра, у якім так хораша гоісаць на саўгасным «козыліку» ад кароўніка да сьвінарніка, але закінуў лёс Лукашэнку ды ў сталіцу.

Змог бы і ў горадзе Алеся Рыгоравіч насіць любі саянцкаму сэрцу галаўны ўбор, каб была ў яго службовая машына з адкрытым верхам. Але не такі ён чалавек, каб перапрабляць машыну пад сябе і кідаць на вецер народныя грошы. І паспрабаваў Лукашэнка езьдзіць у грамадзкім транспарце, бо хацеў захаваць імідж простага мэксыйскага селяніна. Але як ты ўваб'ешся-ўшчэмішыся ў лацінаамэрыканскай шапцы ды ў менскай тралейбус? Раз брылі пакамечылі, другі пакамечылі, і давялося Алеся Рыгоравічу Лукашэнку павесіць сваё самбрэра на цык. Але ня траціць надзеі Лукашэнка, што надзідзе яго час, калі будзе ў яго машына з адкрытым верхам.

Адам Глэбус, №7/1994

Ратавальная твань

гумарэска

Руслан Равяка

Старшыня каапэратыўнай гаспадаркі «Шлях да Ляльіча» сядзеў у сваёй хаце за мсай з маласольнымі агуркамі, млюсна ўглядаючыся ў тэлевізар. Барэца за ўраджаі падыходзіла да заканчэньня, шчаслівая калгаснікі рабілі дажынкы, цягнуць ўвазаныя чырвонай стужкай снапы да новенькага прычэпа.

Гэтае чалавечэе шчасьце ўсёй краіны канчалася, аднак, на мяжы яго калгасу. Гаспадарка правальвала ўсе тэрміны і паказчыкі. Заўтра сюды павінен быў прыляцець Сам, каб асабіста, транслюючы праз камэры БТ на ўвесь сьвет, сьцэрці ў пыл нябдынага гаспадары — небарак-старшыню.

І дзе ты там што дакажаш. Увесну ў райвыканкам яму казалі, што грошыкі пайшлі на будаўніцтва Бібліятэкі, таму гаспадарка павінна выкручэцца сама, а не чакаць дапамогі ад дзяржавы. І прапанавалі, дзея абмену вопытам, па выканкамаўскай публіцы наведваць Чэхію. Старшыня адправіў туды маладога агранома. Вярнуўшыся адтуль, малады спэцыяліст, аднак, запіў і на ўсе роспыты пра сельскую гаспадарку славянскай краіны, новапрыятый у ўразьваць, ляпаў адно — пра піўное арыентаваньне.

Невялікая вёскачка, якая гібела ад неўрадажо, бо знаходзілася на скале сярод лясоў і рэк, кінула займацца расьлінаводзтвам і пераклічылася на забаўляльную праграму. З усёй Чэхіі едучы туды людзі, каб, начапіўшы на сыгну скрыню мясцовага піва, пабегачь з мапай і компасам у руках па наваколлі. Той, хто здолеў знайсці на мапе першы пункт, атрымаўша там пляшку піва, выпівае, бярэ другую мапу і інасецца далей. Першы фіналіст, які абабег усе 10 пунктаў, узнагароджываецца бясплатнай папайкай піва ў мясцовай гаспадзе. Астатнія ўдзельнікі забіраюць скрыні, якія цягалі за плячамі.

Прапанаваная ідэя тады старшыню спадабалася. Але замест піва для прыцягненьня турыстаў было вырашана выкарыстоўваць самагон і павялічыць колькасць пунктаў да пятнаццаці.

Каля месяца гаспадарка замест нармальнай земляробчай працы займалася турыстычнымі падрыхтаваньнямі. Усе хаты былі падцягнуты да гатэльнага тыпу. Нават зямлянка бабці Стэфкі. Была націснута рэкордная колькасць самагону. У гарадох развешаны аддрукаваныя на машыны абвесткі: «Першае гарэлачнае арыентаваньне».

Чакаўся наплыву турыстаў і ўдзельнікаў, ня меншы за апошні няўскі сярэднявечны фэст.

Аднак старшыня памыліўся — не прыхэла ніводнага турыста! Затое прыбылі некалькі дзясяткаў тысяч удзельнікаў з усёй краіны і наваколя. Аднак, як выявілася, ніхто не жадаў нікуды з мапай бегчы. Усе ціхенька адшліся на колькі мэтраў ад месца старту і паселі на паляны, адкаркоўваючы бутэзкі, што былі выдзелены ў якасьці пярэа на плечы. Самае жахлівае, што абслуга зь мясцовых калгаснікаў таксама нікога не чакала, а адразу на сьвістку ўзялася за пляшкі.

Прыбытку акцыя ніякага не дала — папіўшы дармавы самагон, народ разыхаўся, нават не наведваўшы гасьцінна адчыненых дзьвярэй каапрамы.

Праз падрыхтоўку да спаборніцтва забыліся на ўборачную, хаця, зрэшты, і ўбіраць не было чаго. А заўтра...

Раптоўна манатоннае балбатаньне тэлевізара пачало прыцягваць увагу старшыні. АНТ: «... У гэтым годзе ў Брытаніі вось ужо 19-ы раз адбываецца параалімпійская алімпіяда Сусьветнага спаборніцтва па запляве ў твані. Гэтым разам у ім прынялі ўдзел спартоўцы з 20 краінаў сьвету. Пераможца, які здолеў праплыць у каламунтай вадзе без паветра хутчэй за ўсіх, атрымае 10-працэнтную зьніжку на піва ў мясцовым лабе і магчымасьць трэніравацца ў любым балоце Брытаніі...»

«Вось яно, выратаваньне!» Старшыня ўскочыў на матацыклеты і панёсься па вёсцы зьбіраць жывёлаводзь.

Ранкам кілямэтар балота было расчышчаны ад травы і смецця. Уздоўж пракладзеныя кладкі для заўзятараў з райвыканкаму, а на дрэвах зроблены мяккія посьцілкі для снайпэраў з аховы.

Пераможца першых у краіне спаборніцтваў атрымаўшы дармавую выпіўку на працу трохгоды ў калгасе «Шлях да Ляльіча» і магчымасьць трэніравацца ў любой дрыве Беларусі. 2-е месца — 10-працэнтная зьніжка за праполку буракоў, 3-е — воз брыкету. Таксама быў праведзены тэндэр на права продажу мясцовага бімбору гасьціям і ўдзельнікам спаборніцтва.

Участковы, паддаты пасья абвясчэньня вынікаў тэндэру, шптам запытаўся ў старшыні пра першае месца і ўзнагароду.

— Як, ты не дацяў, хто выйграе запльў? Тэлевізар глядзеш трэба... дурніца... асабліва зімою...

Баранавічы

К О Ш Т Ы

На платня прыватныя абвесткі (для прыватных асобаў), на стар. 16

Рэкламныя расцэнкі:
— да 20 словаў (такставы модуль) — 4100 руб.
— да 20 словаў наступна 20 словаў (такставы модуль) — 4000 руб.
— 650 руб.
Афармленьне абвесткі з улікам кошту арыгінал-макету за 1 кв. см. — 650 руб.
Абвесткі палітычнага характару і ад грамадзкіх арганізацый аплываюцца наводле рэкламных расцэнак для камэрцыйных абвестак. Каб замовіць платную прыватную абвестку, трэба пераказаць грошы праз пошту на рэкламны рахунак: УНП 1011115521. Рэдакцыя газеты «Наша Ніва», вул. Калектарная, 11. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», код 764.
На зваротным баку блянку паштовага пераказу ў сэктары «Для лісьмовых паведамленьняў» запісваецца дакладна і чытальна тэкст абвесткі, тэлефон для сувязі і абавязкова дадаецца сказ: «За рэкламныя паслугі».
Даведкі праз т. (017) 284-73-29

Кат лета

Сяргей Балахонаў

Гарачае — не сырое

Даўнейшым беларусам дажджы перашкаджалі ваяваць. «Праліўныя дажджы ішлі празь некалькі дзён. Даждзкі вельмі перашкаджалі паравозу гарматаў і іншай цяжкай зброі, і так моцна, што кароль не адзін раз загадваў адпрацаць коні ад сваіх собскіх вазоў, каб паскорыць пераправу», — пакінуў нам спамінак сакратар Сьцяпана Батуры. Сягоньня ж сакратары і маляры наракаюць на тое, што зачаснае раскрываньне прорухаў нябесных замінае ісьцінна-летнім формам баўленьня часу. Бітва за ўраджай для гараджан на ўлік. І як толькі сонца пачынае холадць хмары і перамагаць слупкі тэрмомэтраў, белыя целы імкнуча выканашь колькі рытуалаў. Алячкі сябе натуральным ультрафіялетам, выпіць гарэлку ды нырнуць у трохі зьзялясны Сож. Але апёкі — гэта не загар. Гэта чырвоныя палосы на руках, нагах і лбах дзяўчынак, што з задалёнаю стомай сустракаюць вечаровы халадок.

УПАДЗІМЕР СКАМАРОШЧАНКА

Чэргі-качэргі

Летнія чэргі ў чыгуначнай касе доўгія, як зімовыя ночы. Хуткасьць пасоўваньня наперад роўная паўкроку за пятнаццаць хвілін. Людзі бяруць плойму квіткаў. Касіркі стуюць па клявіятуры адным пальцам. Людзі патрабуюць зручных месцаў і прыдатных датаў. Касіркі прапануюць, што ёсьць + кансэнсус. За шклом касаў прыкмячаю календарык з сацыял-дэмакратыскай ружай. Бянтэжусь дызайнэрскаму расьшэньню — белай неахайнай палосцы зверху. Зірнуўшы пільней, цямлю, што дызайнэр сандэкаў невінаваты: белаю паперкай заклеены «крамольны» лэзунг «Беларусь у адзіную Европу!». Піццэрыя бабы ды бабёнкі, што стаяць у дзьвюх чэргах адразу, абменьваюцца ўражаннямі ад стаяння ды наагул ад побыту ў нашай краіне: «Мільдзі мальчык і гаворыць чисто. Совсем без беларускага акцэнта. Здесь это редкость всё же». Як і варта было чакаць, касы перад насамі палобойні «медного всадника» зачынаюцца на перапынак.

Мае быць

Цягнік прыягваецца ў сталіцу на дасьвечцы. Патрэбны пункт гораду яшчэ не зусім даступны. Сквэрэк між Ленінградзкай, Кірава і Сьвярд-

лова, як паглядзець, служыць камунікаму бясплатным матэлем. Для скульптуры дамы, што сядзіць на лаўцы, адпачывае божж. На іншай лаўце — прыстойна апрануты хлопец. «Мабыць, капітальна пагудзеў», — мяркуе сябар. Сапраўды, наваколле проста ўсеяна знакамі нядаўняй хмяльнай раскошы — парожнімі пляшкамі і плястыкавым посудам. Міліцыянты, што кроцашь непадалёк, нікога не заўважаюць. Стамліся за час ночнага дзяжурства. Дзяўчына з чыста гомельскім бляскам уваччу сядзе на вольную лаўу (да фальклёрнай Станіславы ейнай душкі вельмі далёка!) і павольна, як стрыптызэрка, скідае апратку, разгортвае мапу гораду-гераду Менску. Ёй мае быць цікава.

Казытлавае пытаньне

Абшар дому адпачынку «На росьтанях» падзелены на дзьве ўмоўныя часткі. У адной перабываем мы — беларусы, у другой — дзеці беларускіх габрэяў. Перамышэньні і для нас, і для іх даволі строга рэгламэнтаваныя.

Адміністрацыя д.а. хоча зьвесці ўсе кантакты да мінімуму. Так нібыта патрабуюць фундатары. Агрэ-мністы сыцяг з зоркаю Давіда закі-

нае сыцяну аднога з карпусоў. Абедаць мы крочым у абмін парадных парталаў, празь чорны ход і кухонныя памяшканьні. У гэтай далікатнай сытуацыі паўстае заканамернае пытаньне: нягледзячы на тое, што перашкаджаем адно аднаму людзьмі звацца? Пэр-санал д.а. хваравіта рэагуе на кожнае падобнае пытаньне. Azoj vi di sajn, azoj di lajtn — якія часы, такія й людзі.

Прывід Якуба Коласа

У гэтым драўляным двухпярхар-віку апошняй гады жыцьця прабаўі Якуб Колас. Сканчаў трылёгію, ад-праўляючы сваёю Лабановіча ў камуністы.

Клясык блукаў між гэных хваюў, усьведамляючы, што сказаць больш важнага за «Мой родны кут...» ужо ня здолее. Колькі ні спрабуюць, не магу адчуць прысутнасьці ягонага духу. Няма тут ніякага духу. Мар-нымі і сьмешнымі выглядаюць па-тугі дзяўчат зладзіць сыпрыхычны сэанс. Прывід Якуба Коласа блукае зусім у іншых мясцінах. А спыры-тычныя сэансы ў дамох адпачынку часыяком ператвараюцца ў сып-рыхтусовыя. Паскудзтва, брат, і не пытайся. «Ты самы разумны, —

кажа гарадзенец Вітаўт. — Дакладна ведаш, калі трэба сысьці, не баючыся нікога пакрыўдзіць».

Прыдумай сабе раман

«Няма нічагуські праямнейшага, як выдумваць новыя сьветы. Забы-ваеш, наколькі бляклым ёсьць той, у якім мы ўсе жывём... Не разумеў я тады, што выдуманьне новых сьветаў урэшце прыводзіць да зме-ны нашага», — пьвердзіць галоўны герой апошняга па часе раману Ўмбэрта Эка «Баўдаліна». Вельмі проста напісаць на аркушы фармату А4: «Люблю атрымліваць ад жыцьця асалоду», — прыдумваючы такім парадкам сабе свой сьвет. А. і Д. робяць гэта амаль прафэсійна і з зайдросным імгтам. Аднак у адроз-неньне ад Экавых прэсанажаў, паненкі насяляюць выдуманьня пра-сторы не фантастычнымі фінсэрэ-тамі ці мэтацпленарыямі, а канкр-этнымі дзядзькамі, якіх яны лічыць грубаватымі негавальнымі боўдзі-ламі і таму бяруцца іх перахваца-ваць. Каб прывідамі паходзіць. За-баўка — замест курортных рама-наў. Сапраўдны раман у малых гру-пах і вузкіх рамках можа быць чар-наватым. А. і Д. у душ ходзяць раз-ам. Мабыць, так больш бясчэпна.

У Гомелі цот, а ў Менску лешка

Сябар пьвердзіць, нібы ў Менску прыгожых дзяўчат многа з тае пры-чыны, што красуні зьяжджаюцца сюды з усёй Беларусі. Можна, і так. Але выпіндосаў з вопраткай, фры-зурамі, макіяжам сталічныя пані прэзэнтуюць значна больш, чымся нашыя «правінцыялыкі». Чыста не ўяўляю, каб у якім-кольвек гомель-скім тралейбусе дзяўчына ўзялася падфарбоўваць сабе пзуны або прыпудрываць носік. У менскім мэтро гэта, як відаць, мажліва.

«Дождж вялікі спаў на зямлю...»

«Дзесьць год у палоне — гэта круглая дата», — сыпявае Лявон Дольскі. Самы час нябеснай ака-дэміі прадэманстраваць электара-ту, хто насамрэч распараджаецца надвор'ем, хто «дажджыць на

Аляксандар Ворвуль

Слоўнік скептыка

Вартасьць — недахоп, якім пачалі ганарыцца.

Васьміног — жывёла, у якой ногі растуць ад вушэй, рукі — з дупы, а дупа з вушамі.

Вельмі прыемна — самая пашыраная хлусьня на сьвечце.

Вера — нежаданьне разу-мець.

Вожык — істота, якая размажваецца асыярожна.

Вугал просты — вугал,

які кіпіць пры 90°.

Вучыцца — тое, што трэба рабіць, каб мала зарабляць.

Выбары прэзыдэнцкія — гонка на трамваях.

Выміраньне — гэта калі жывёла з Чырвонай кнігі па-дае расьліну з Чырвонай кнігі.

Вываходнік — чалавек, які ня ведаў, што гэта зрабіць немагчыма.

Выпадковасьць — непаз-бежнасьць, якая раптам ста-

лася.

Выпіхова — той, хто п'е болей, чым ты.

Высокамаральнасьць — канцэпцыя, якая перамагае толькі на трэніроўках.

Вытрымка — здольна-насьць з асалодай слухаць, як вам раскажваюць вашы любімы жарт.

Вываваньне — навучань-не дзяцей уменьню абыхо-дзіцца без выхавальнікаў.

Вьгетарыянец — той, хто

аб'ядае жывёл.

Вьстрэн — фільм, дзе ду-маюць толькі коні.

Вьстрэн — тытульная на-цыянальнасьць Рэспублікі Беларусь.

Вьдомасьць — магчы-масць быць пачутым, за-якую плаціць мажлівасьцю быць асьмяянным.

Вьсесьле — гэта калі мужчына ўжо не купляе кветак і пакуль не купляе гародніны.

Андрэй Імкевіч

ЛЕВЫМ ВОКАМ

Фабрыка жахаў

Сённяшняя перадвыбарчая кампанія дабавіла ў лексычны багаж беларускіх палітычных піяршчыкаў слова «тэрарызм». «Тэрарыст!» — «Сам ты тэрарыст!» — новая формула палітычнай палемікі.

Прыходжу да высновы, што неспакойная душа віконскага сэнатара Макараты, які падазраваў, што Мэрылін Манро — загадчыца аддзела па рабоце з неграмі ў галівудзкім райкаме КПСС, знайшла сабе абалонку. Здаецца, яе прытуліла цела Азаронка, які ўжо даўдэ, што тэкст беларускай дамовы Шушкевіч раджаў пад дыктоўку бэн Ладэна, а ў Антончыка на падакоўніку стаіць кактус. Для агентаў «Аль-Каіды», якія выкарыстоўваюць Антончыкаў флэт для адпачынку пасля Бэслану, расьліна — знак, што ўйка не правалена.

Апазыцыя таксама ня сьпіць у шапку. Стыкерам «Супраць лукашызму — супраць тэрарызму» невядомы зубр памесціў слуп каля Палару мастацтва. Сайт «Харты-97» стаў доўга грузіцца праз банэр з тым самым слоганам.

Дзіўная рэч адбылася са словам «тэрарызм». Які паша Сафі Ваніш, тэрарыстамі

ўпершыню называла сябе група дэпутатаў-якабінцаў — Сэнт-Жуст, Рабэсп'ер, Дантон. Гэтым якабіцам мы сярэд іншага абавязаны «Дэкларацыяй правоў чалавека і грамадзяніна» — прабабкай усіх канстытуцый, у тым ліку і эрбэшнай. Атрымліваецца, што ППРБ — гарант справы тэрарыстаў.

Тэрарыстамі называлі сябе Пуліхаў і Грынявіцкі, але чамусьці Азаронак ня трызыніць, што Севярынец на чым выклікае душу эсэра-нябожчыка, каб даведцца пра сакрэт выбару дынаміту.

Калі разумень пад тэрарызмам не ідэалёгія, а канкрэтны этас, форму дзеяньня, дзе галоўную ролю адыгрывае замаха, то Лукашэнка дарма раскатаў губу ўвайсці ў аналі як самы буйны аічынны змагар з тэрарызмам. Ніхто не адбярэ гэтых лідэраў у сп.Кубэ. Перад тым як Мазанік адправаля яго ў Вальгалу, гаўляйтэр пасьпеў правесці маштапныя чысткі супраць асобаў, якія сьстэматычна, прычым зь яўным намерам і па змове, займаліся замахамі на прадстаўнікоў улады. Лукашэнкаўскія рэйджэры, якія на «Шчыце Айчыны» разьбіваюць цагляны аб галовы, — на

фоне карнікаў СС не змагары з тэрарызмам, а аматары.

Сытуацыя — зашыбіся! «Тэрарыст» — у Беларусі слова з абстрактнай нэгатыўнай канатацыяй, нахштад «фашыст» або «сатаніст». Канкрэтна праяў тэрарызму няма, што гэта такое, ніхто ня ведае, але безь яго рабіць вялікую палітыку ўжо немагчыма. Упершыню глябальныя (пераважна амэрыканскія і расейскія) жахі лякалізуюцца на беларускай глебе. Дзякуючы ўзьдому камунікацый антыгероі масавай сьвядомасьці вялікіх дзяржаў робіцца нашымі антыгероямі. Мясцовая публічная палітыка набывае цікавую формулу — давесці, што твай апанэнт падобны да ліхадзеяў з амэрыканскіх і расейскіх мэдыі, і дэманізаваць яго.

Згодна з часопісам «Stern», у наступнай дэкадзе галоўнымі праблемамі чалавечтва стануць глябальнае папільленьне, дэфіцыт нафты і сутыкненьне зь іншалагічнымі цывілізацыямі. З заміраньнем сэрца часоў кампаніі 2011 г. і фільму Азаронка аб тым, што Лебедзька — зялёны гуманод.

Лёлік Ушкін

КАІСА

Філідор застаўся б задаволены

«Альбіно» — ня толькі самвыдавецкі бюлетэнь для шахматыстаў, рэдагаваны лунінецкім «чалавекам году-2003», гісторыкам і паэтам Вадзімам Жылком. Гэта яшчэ й надзвычай душэўная тэма ў складаным творы шахматнай кампазіцыі. Душэўна — бо пешка, якая, паводле славагуча азначэньня французскага музыкі Франсуа Андрэ Філідора, ёсьць душой шахмат, у тэме «альбіна» адыгрывае ключавую ролю, дапамагаючы замацаваць караля чорных. Во як растлумачыць «НН» сутнасьць гэтага клясычнага задачнага сюжэту сам сп.Жылко: «Уявіце сабе любімую пешку Астапа Бэндэра — e2. У працэсе гульні яна можа рушыць на e4, можа на e3, а пры нагодзе зьдольная пабіць чорную фігуру на f3 ці на d3. Дык вось, калі пры рашэньні задачы прысутнічаюць усе гэтыя чатыры хады (зразумела, у розных варыянтах), гэта якраз і значыць, што аўтар задачы зьвярнуўся да тэмы «альбіна». Выявіць сябе ў гэтым могуць усе пешкі белых, апрача крайніх, a2 і h2, што маюць у «запасе» толькі тры, а не чатыры розныя хады. Аналягічная гульня чорных пешкамі b7—g7 называецца «пікеніні». Кажуць, што амэрыканскі шахматны кампазытар ахрысьціў гульні жвавых чорных пешчак у гонар свайго сябра-нэгрэцкага *Piccaninny*. Завьчай тэма «альбіна» і «пікеніні» выкарыстоўваюцца кампазытарамі ў спалучэньні зь іншымі задумамі, але не абавязкова».

На дзягране — двуххадовка шклоўскага праблеміста Ўладзімера Ціханкоўа. Ён аўтар каля 60 задач, прыэрэ чэмпіянатуў краіны на складаньні, аўтар праекту адкрыцця ў Шклове міжнароднага цэнтру шахматнай думкі...

Летуценьні летуценьнямі, а задача пекная. Падказка: у ёй рэалізавана тэма «альбіна». Першыя тры чытачы, якія дашлюць у «НН» рашэньне задачы, атрымаюць маленькі прыз «Каісы».

ВР

Рашыце задачу

У.Ціханкоў, 1982.

Мат за 2 хады.

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1996, адноўленая ў 1991
галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
 З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч, У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бахшынская
 галоўны рэдактар Андрэй Дынько
 фотарэдактар Арцём Леява
 карэктарка Галіна Раянкова
 нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
 тэхнічны рэдактар Андрэй Чык
 мастацкі рэдактар Сяргей Харэўскі
 выдавец і заснавальнік Фонд выданьня газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАУ:
 220050, Менск, а/с 537
Тел/факс: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
 8-029-707-73-29.
E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Сьпасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 8 палос фарматам А2, 4 друк. арк. Друкарня РПТ «Выдавецтва «Беларускі Дом друку», Менск, пр. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за змест рэкламных абвестак. Кошт свабоды. Пасылчаныне аб рэгістрацыі прымяданага выданьня № 581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 УМІ ДААТ «БелінвестСб» Менск, код 764. Наклад 3494. Газэта выдаецца 48 разоў у год. Нумар падпісаны ў друку 21.00.6.2004. Замова № 6142. Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а

Хто кароль бэнзакалёнкі? Старонка 7.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАНЬНІ

3 Днём настаўніка віншую пэдакагэтыў Нашага Ліцэю. Зычу плёнў ў справах, моцы ў змаганні. Гадуіце і гартуіце годных асобаў. Беларусачка

3 Днём Тычары віншуюма яснавельможную прафэсарку ангельскае філалёгіі Джоан Маліноўска, доатар оф Уладзімер! Сыньсрылі ёрз, Глёрэхолдар, па-Ган-ка, Аляксандар, Мар'ян

Віншуйма дзядзьку Алеся Лагівіна з рэгістрацый кандэдатам у дэпутаты! Сузаручаючы, падтрымаеце аўрапейскі шлях свайго заходняга раёнў!!! Верым у перамогу. Уладзь Б., Гануська Ж., Тацянка Ф., Андрусь В.
Дзякуй, Ала Мікалаеўна, за шчоўныя вершы! Са шчырага павагай і захваленьнем. Віка

Прывітаныне, Ульянка! Калі ты побач, мне лягчыі крочыць па школьнай дарозе. Дзякуй за тое, што ты ёсьці!

КАНТАКТЫ

Малады хлопец (Аляксандар) пазнаёміцца з дзядзькай 17—21 году для сьвободства. Адкажу на ўсе лісты. Пішыце: sajat@tut.by

7 кастрычніка а 18-й на сядзібе ТЕМ (Румянцава, 13) адбудзецца арганізацыйны сход фан-клубу беларускай музыкі

9 кастрычніка а 12-й у клубе філфантэсту ў ДК МТЗ (ст.м. «Трактарны завод») адбудзецца сустрэча зь лідарам групы «Найра Дзюбель» Аляксандрам Кулінковічам
Хто любіць сьпяваць пад гітару альбо так — завітайце! «Сьпеўнік Беларускі» ў Сьціше: <http://bs-studenty.org>

КВАТЭРА

Дзьве акуртаны, ветлівыя, выхаваныя студэнткі шукаюць 1-2-х пакаёвую кватэру. Т.: 608-44-83. Электронны адрас: siazhukBaj@tut.by

КНІГІ

Куплю «Беларускую энцыклапэдыю», т. 1—3 і 6—7, «Эн-

Запрашаем у падарожжа

10 кастрычніка (нядзеля)
«Замкі Беларусі»: Дуды—Ўе—Ліпнішкі—Ліда—Наваградак—Любча—Мір

16 кастрычніка

(субота)
«Астравецкі раён»: Смургонь—Жодзішкі—Міхалішкі—Гервяты—Варона—Варняны—Трокенікі—Астравец—Гудагай. Цана 20000 рублёў.
 Т.: 232-54-58, 622-57—20 (Зьміцер), 264-12-38, 776-24-35 (Павал).

ПАСЛУГІ

Вазьму на рэалізацыю ў Віцебску беларускае сувенірнае ганчарства — вазачкі, падсвечнікі, лепку етс. Электронны адрас: vjasna@tut.by. Т.: 710-54-20, (0212) 24-18-57 (хатні). Міхал

Ангельская мова: рэпэтытарства, кантрольная й пераклады. Зьвяртаіцца на тэл.: (8-029) 765-46-07 альбо 216-81-76 з 20.00 да 12.00. Раман

Яксна выканаю пісьмовыя працы па беларускай гісторыі, літаратуры і мове. Зьвяртацца загадзя пасля 17.00. Т.: 235-18-72. Юры

цыклапэдыю гісторыі Беларусі», т. 4, 5. Т.: 613-70-85. Алясь

Прадам кнігі: «Археалёгія і нумізматэка Беларусі» (энцыклапэдыя), «Этнаграфія Беларусі» (энцыклапэдыя), «Архітэктура Беларусі» (энцыклапэдыя), «Кампазытары Беларусі» (энцыклапэдыя) ды інш. Т.: 236-02-15

Прадам кнігі: «Энцыклапэдыя гісторыі Беларусі», т. 4, 5, Л.Юрэвіч «Камэнтары», А.Цьвікевіч «Западно-руссизм», творы У.Галубка, Я.Дылы, пазіны, пераклад на беларускую мову: Гейнэ, Шэкспір, Уілэм, Элюар ды інш. Т.: 236-02-15

Запрашаем у вандроўку

Swiadek prawdy
 ...час і беларусам памаліцца за Айчыну.
 кс. Ежы Папалюшка

6 лістапада
ВАРШАВА ЧАСОЎ «САЛІДАРНАСЬЦІ»

Пачатак польскага руху адраджэньня, змаганьне за вольнасьць Польшчы, барацьба на вуліцах Варшавы, месцы народнага ўзьдому.

Тэлефоны: 661-30-38, 202-23-38 (Алена), 755-03-70 (Зьміцер)
Кошт: 25 у.а. + віза

10 кастрычніка

запрашаем у вандроўку
Ракаў—Івянец—Дзяржынава

Ракаў: касцёл дамініканцаў, званіца Сьвятой Ганны, Праабражэньскага царква.

Івянец: касцёл Сьвятога Аляксея, манастыр францысканцаў, сьдзіба

Дзяржынава: мэмарыяльны комплекс Ф.Дзяржынскага.

Адпачыць: абед на прыродзе. Кошт вандроўкі — 25000.
Т.: 222-88-76, 551-30-75.

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Антоню Л. з Горалні. Стратэгія і тактыка абмяркоўваюцца перад палітычнай кампаніяй і па выніках яе. Надрукуем Ваш артыкул пасля 17 кастрычніка пры ўмове, калі адкажаце «хто вінаваты» і «што рабіць». Пакуль Вы ставіце адвечныя пытаньні і пакадзецце іх без адказаў. Гэта проста, але нешквала.

Зьмітру П. з Кастрычы. «Аўтобус» — не газэтка. Бо больш імпрэсія, чым сюжэтная рэч.
Міхасю В. з Слоніму. Дакумэнтны атрымаці, дзякуй.

Берасьцейскаму спажыўцу. Вашыя ідзі пераказам заіпаўленьнем. Праўда, слова «срок» — расейскае. Па-беларуску тэрма «тэрмін».

В.К-ну зь Менску. Волдуг перадалі Л.Баршчэўскаму.

Патру Ш. Раман «Прэзыдэнт» не для газэты. Прапануйце ў часопіс.

Сяргею П. зь Менску. Пра канчатковае ўнарманьне беларускай літаратурнай мовы яшчэ рана гаварыць, а пэдагантычная рэалізацыя «сьвэрху» прывядзе да выхалашчваньня лексыкі, сынтаксысу ды індывідуальных асаблівасьцяў мысьленьня і стылю, яскравым прыкладам чаго была літаратура і навука пэньнесавецкага часу.

НЯ РЭЖЦЕ ГАЗЭТУ!

Увага! Цяпер прыватную абвестку ў «НН» (ня больш за 15 словаў) можна падаць звычайным лістом (а/с 537, 220050, Менск), а таксама электроннай поштай на адрас nn@promedia.by або разьмясьціцьшы на форуме сайту www.nn.by. Дык скарыстайцеся!